

Etukenaan.

Nuorten työpajojen yhteydet poliisitoimeen

Timo Kopomaa

31.8.2005

Sisällys

Esipuhe

1. Taustaa

1.1 Pajanuoret ja poliisi

1.2 Työpajat

1.3 Tutkimustehtävä

2. Työpajatoiminnan yhteys poliisin työhön

2.1 Estää ei-toivottu toiminta

2.2 Vaihtoehtopaikka ja -käytäntö

2.3 Nuorten taitojen kehittäminen

2.4 Myönteiset mallit

2.5 Valmennusta

3. Päätelmät

Kirjallisuus

Liitteet (1 – 3)

Esipuhe

Monien nuorten parissa työskentelevistä tahoista muun muassa poliisi on paikoin tuonut esiin näkemyksen nuorille tarkoitetun työpajatoiminnan myönteisistä vaikutuksista nuorten elämässä. Millaiseen kysyntään ja tarpeisiin työpajat poliisin näkökulmasta vastaavat tai voisivat vastata? Tämän kysymyksen kirjaamiseksi ja selvittämiseksi Nuoristotutkimusverkosto ja Opetusministeriön Nuorisoyksikkö päättivät toteuttaa pilottitutkimuksen.

Nuorten työpajatoiminnassa on kyse sosiaalisesta työllistämisestä. Toimintaan kuuluu myös sellainen ohjaus koulutukseen, joka edistää työllistymismahdollisuuksia tulevaisuudessa. Opetusministeriössä on laadittu esitys vuonna 2004 nuorten työpajatoiminnan vakinaistamiseksi.

Tutkijana selvitystehtävässä toimi valt.tri Timo Kopomaa (T&K tmi) Helsingistä. Opetusministeriön edustajana hankkeessa työskenteli ylitarkastaja Jaana Hätälä ja Nuoristotutkimusverkoston puolelta hanketta koordinoi tutkimusjohtaja Tommi Hoikkala. Selvitystyö alkoi toukokuussa 2005 ja jatkui saman vuoden elokuun loppuun. Tutkija vastaa raportin sisällöstä ja sen painotuksista.

1. Taustaa

Mitä myöhemmin ongelmat tulevat, sitä enemmän niitä jää pois.

Muut tekevät, mitä osaavat, me teemme, mitä tarvitaan.

Tavoitteena tavallinen elämä.

Menneisyys ei saa liikaa leimata tulevaisuuden mahdollisuuksia.

Tällaisin ihmisläheisin ja ihmistä ymmärtävin iskusanoin työpajatoiminnassa mukana olevat henkilöt ja tahot ovat siivittäneet omaa työtään nuorten kanssa ja tehneet sitä samalla tavoitteiden osalta näkyväksi ulkopuolisille. Lauseet ilmentänevät vahvaa sitoutumista omaan työsarkaan ja halua vastata niihin muutoksiin, haasteisiin ja epävarmuuksiin, joita työpajat ovat toiminnassaan kohdanneet.

Työpajatoiminnalle asetetut tavoitteet ovat nyttemmin painottaneet erityisesti seikkoja, joita nuorten pitää oppia ja joihin he saattavat tarvita aikuisen apua ja tukea. Niin sanotuille haasteellisille nuorille on ollut tarjolla mahdollisuus vahvistaa omia kykyjään parantaa elämäntilannettaan, saada siihen otetta ja hallintaa, liittyä työporukoihin ja saada valmiuksia käsitellä työyhteisöissä ilmeneviä ristiriitoja.

Valtakunnallisen työpajayhdistyksen julkaisuissa on selvitetty muun muassa nuorten roolia työpajatoiminnan yhteydessä. Nuorten kanssa työskenteleviltä ohjaajilta on edellytetty kolmea tehtävää: palveluohjausta, yksilövalmennusta ja työvalmennusta. Palveluohjauksen tehtävä on auttaa nuorta käyttämään tarvitsemiaan yhteiskunnan palveluja. Yksilövalmennuksen keskeinen tavoite on kasvatus tai kuntoutus sen eri muodoissa. Työvalmennus puolestaan vastaa perinteistä työn opettamista ja sen ohjausta. Huomattava on, että työpajojen ulkopuolella viranomaisista vain poliisi voi suorittaa kasvatustehtävää.

Suomessa toimii laskutavasta riippuen arviolta kaksi-, kolmesataa työpajaa. Näistä arviolta 60 – 70 on erityisesti nuorten työpajoja. Vuosittain pajoilla työskentelee 5 000 - 10 000 nuorta asiakasta. Kaikista työpajoista kolme neljännestä on kuntien omistuksessa. Neljännes pajoista on säätiöiden ja yhdistysten ylläpitämiä. Sekä opetusministeriö että työministeriö ovat rahoittaneet kuntien rinnalla työpajatoimintaa. Ensimmäinen työpaja aloitti toimintansa 1980-luvun alussa Helsingissä. Pajatoiminta oli tuolloin työllistämistä, useimmiten määrääjäksi, puoleksi vuodeksi tai

pidemmäksikin ajanjaksoksi. Nuorten pajat tarjosivat työttömille, pääosin alle 25-vuotiaille mahdollisuuden tutustua, parhaassa tapauksessa juuri heitä kiinnostavaan, ammattiin. Pajoille ohjautuvien nuorten tilanne on nykyään usein vaikeampi kuin toimintaa aloitettaessa 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa, vaikka nuorten työttömyys on laskenut. Nuorten ongelmat näyttäytyvät nyt syvempinä ja vaikeampina ratkaista.

Pajatoiminta tukee nuorten ammatillisia valmiuksia rakentamalla *siltaa* koulutuksen ja työelämän välille. Työpajat on nähty yhtäältä välineeksi hahmottaa ammattia ja toisaalta pajan on tulkittu luovan sosiaalista, terapeutistakin tilaa. On tavoiteltu yksilön kasvun tukemista ja tuon kasvun mahdollistamista.

Työpajojen perustehtävänä on ollut opettaa nuorille sellaisia sosiaalisia, elämänhallinnallisia, opiskelun ja työnteon kannalta tarpeellisia taitoja, että nuoret sijoittuisivat pajavaiheen jälkeen koulutukseen tai saisivat työpaikan. Kasvatus- ja koulutustehtävä pajoissa on tukeutunut tuotannolliseen toimintaan, johon on liittynyt paitsi tekemällä oppiminen, niin myös erilaiset ryhmä- ja yksilöohjauksen työmenetelmät.

Työpajojen työntekijöistä puhutaan nyt yhä useammin valmentajina. Työpajoista on muotoutunut entistä enemmän valmennuksellisia, ihmisen elämäntilanteen kokonaisvaltaisesti huomioivia monipalvelupisteitä (Malinen 2004a, 32). Samalla pajojen perustehtävä on muuttunut 1990-luvun laman hätäaputyöllistäjästä työssä oppimisen ja psykososiaalisen kuntoutuspalvelujen tuottajaksi, mikä asettaa omat haasteensa pajatyöntekijöiden ammattitaidolle. Kuntouttavassa työtoiminnassa pajat ovat myös eräänlaisia *välittäjätahoja*, jotka toimivat perus- ja erityistason palvelujärjestelmien välisellä kentällä.

Jännittävää on verrata työpajatoiminnan leviämistä kännyköiden arkistumiseen. Nopea kehitys alkoi molemmilla samoihin aikoihin 1980-luvun puolivälin tienoilla, kun 1990-luku oli sitten kasvun aikaa. Palvelujen sisältöjen kehittämiseen ja kehitykseen on panostettu vuosituhannen vaihteesta näihin päiviin, jolloin niin työpajat kuin kännykätkin ovat tulleet kiinteäksi osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Työpajatoimintaa ja matkapuhelinkulttuuria sosiaalisina innovaatioina voitaisiin nähdä yhdistävän vaikkapa termit, kuten ”sosiaalinen aktivointi”, ”sosiaalinen yhteisö” ja ehkäpä myös tieto- sekä hyvinvointiyhteiskunnassa yksilöllisiin viestintätaitoihin mahdollisesti viittaava ”yksilövalmennus”. Kännykät ja työpajat, kuten monet muutkin sosiaalipuolen palvelut on pyritty räätälöimään niin, että ne vastaavat asiakkaiden ja asiakasryhmien yksilöllisiin tarpeisiin.

Yleisemmin yhteiskuntatieteilijät ovat virittäneet keskustelua uudenlaisen yhteisöllisyyden tarpeesta (esim. Hautamäki ym. 2005). Jos elämme taas - sykleittäin yhteiskunnassa näyttäytyvää - yhteisöllisyyden aikaa, niin mitä tämä merkitsisi työpajatoiminnan kannalta? Työpajatoimintaan voidaan liittää ainakin kolmenlaisia

yhteisöllisiä suhteita. Ensiksikin pajatoiminnalla on liittymänsä paikallisyhteisöön, naapurustoon ja kunnan osaan. Paja muodostaa aina myös työyhteisön. Nuorilla voi vielä olla omia pienheimojaan tai alakulttuureita pajatoiminnan piirissä. Moderneja yhteisöjä on sanottu leimaavan pikemminkin erot kuin identiteetti, pikemminkin satunnaisuus kuin varmuus, moninaisuus kuin ykseys. On kysytty, pitäisikö esimerkiksi työelämän uudistajien seurata enemmän nuorten omaa toimintakulttuuria kuin uskoa yksituumaisesti perinteisiä liike-elämän konsultteja?

1.1 Pajanuoret ja poliisi

Eräs melko tuore selvitys on luokitellut työpajanuoret erottaen sitoutuneet, leijujat, luukuttajat ja rikolliset (Takkunen ym. 2003). Tarkastelu on tyypittelyssään lähtenyt arvioista, joissa on ollut esillä nuorten suhde pajayhteisöön, pajatoimintaan ja sen tavoitteisiin. Mainittuun tyypittelyyn on tässä lisätty vielä viides eli matkaajat. Se sijoittuu pajayhteisön tavoitteisiin sitoutumisen, pajayhteisöön kiinnittymisen ja mukautumisen puolesta sitoutuneiden ja leijujien ryhmien väliin (Taulukko 1).

Tyyppi	Päämäärät	Keinot
<i>Sitoutuneet</i>	hyväksyy	hyväksyy
<i>Matkaajat</i>	hyväksyy varauksin	hyväksyy
<i>Leijujat</i>	hyväksyy varauksin	hyväksyy varauksin
<i>Luukuttajat</i>	hylkää	hyväksyy
<i>Rikolliset</i>	hylkää	hylkää

Taulukko 1: Työpajanuorten tyypittely ja mukautumisen aste (vrt. Merton 1957; Takkunen ym. 2003).

Työpajatoiminnassa keskeiseksi, primääriseksi asiakasryhmäksi on tunnistettu ”leijujat” eli nuoret, joille työhön tai koulutukseen liittyvät tavoitteet eivät ole vielä hahmottuneet. Nämä nuoret, harhailevina ja haahuilevina, tulevat mukaan pajatoimintaan, koska heillä ei ehkä ole parempaakaan ajanviettotapaa tai koska sosiaalityöntekijä on saattanut edellyttää heidän liittyvän mukaan pajatoimintaan. Porkkana, palkkiona saapumiselle on sitten toimeentulo- tai työmarkkinatuki, sanktiona tuen menetys. ”Leijuvien” määrän pajanuorista on valtakunnallisesti arvioitu olevan hieman alle puolet. (Mt.)

Kiitollisimpia ja halutuimpia ja ainakin helpoimpia ryhmiä pajatoiminnan kannalta ovat olleet ne nuoret, joilla on selkeä päämäärä päästä jatkossa työhön tai koulutukseen. Näille ”sitoutuneille” nuorille työpaja on jonkinlainen välisijoituspaikka työuralla. Osa nuorista, eräänlaisina ”matkaajina” tyytyy selkeästi

lisäämään pajatoiminnan avulla omia valmiuksiaan työelämässä, vaikkakin oma päämäärä, johon suuntaudutaan, ei välttämättä aina ole selkeä tai se vaihtuu.

Taulukko 1 havainnollistaa nuorten suhdetta kahdentyyppisiin normeihin, sellaisiin, jotka koskevat pajatoiminnassa tavoiteltavia päämääriä ja sellaisia, joissa on kyse keinoista näiden päämäärien saavuttamiseksi. Toimintaan sitoutunut esimerkiksi hyväksyy päämäärät ja keinot, kun ”luukuttaja” hylkää päämäärät, mutta hyväksyy keinot. ”Leijujat” puolestaan hyväksyvät ehkä vain osin ja varauksella työpajatoiminnalle asetetut päämäärät ja näiden saavuttamiseksi käytettävissä olevat keinot.

Poliisiviranomaisten kanssa ennakkoon todennäköisimmin pajanuorista joutuvat tekemisiin työntekoa karsastavat nuoret. Ensiksikin ovat ”luukuttajat”, joiden tavoitteena on hyödyntää ansiottomasti palvelu- ja tukijärjestelmää. Tavoitteet ja keinot ovat epäsosiaalisia tai epärehellisiä. Tämä asenne korostuu ”rikollisnuorilla”, jotka voivat joutua vastatusten lain kirjaimen kanssa tavoitellessaan omaa hyötyään. Näillä tavanomaista työtä ja työtehtäviä karttelevilla nuorilla on muita nuoria suurempi riski päihteiden ja huumeiden ongelmakäyttöön - ja joutuminen näin myös poliisitoimien kohteeksi. Näihin nuorten ryhmiin voidaan ajatella kuuluvan vielä elämässään kompastelevat koulukammoiset, joilla on ollut epäonnistumisen kokemuksia koulumaailmassa. (Mt.)

Järjestelmää huijaavat tai sitä lain vastaisesti hyödyntävät nuoret edustavat sosiaalista poikkeavuutta, yhteiskunnan kannalta haasteellista elämäntapaa. Nämä nuoret eivät noudata totuttuja, virallisia normeja, joita muun muassa poliisi valvoo. Sosiologiassa normi-käsite viittaa yleensä sellaisiin vuorovaikutuksen muotoihin, joiden välityksellä yhteisö saa jäsenensä toimimaan tai ajattelemaan tietyllä *yhdenmukaisella* tavalla. Työpajat ovat esimerkkejä paikoista, joissa normeja - ainakin ideaalissa tilanteessa - sisäistetään (sosiaalistuminen) ja joissa niitä opetetaan (toisen asteen socialisaatio). Pajoilla opetus ja oppiminen ovat itsetarkoitus. Jossain tilanteessa pajayhteisön jäsenet voivat muodostaa oman alakulttuurinsa. Tällöin yhteisössä toimivat omat käyttäytymistä ohjaavat sääntönsä ja käytäntönsä, nyt viranomaisnäkökulmasta epävirallisina.

Tilannesidonnaisesti oppiminen on yhteisöön sosiaalistumisen ja kasvamisen prosessi. Työpajatoimintaan osallistumisen näkökulmasta oppiminen ideaalissa tilanteessa avaa yksilölle uusia osallistumisen mahdollisuuksia.

Pyrittäessä vaikuttamaan pajanuorten elämänhallintaan, -tapaan ja toimintaan on kentän toimijoilla käytettävissä sekä virallisia (esim. poliisiviranomaisella) että epävirallisempia pakotteita, kuten paheksuntaa ja palkitsemisena tunnustusta (esim. nuorten omassa vertaisryhmässä tai alakulttuurissa) (ks. taulukko 2, mukailen Laitinen & Nyholm 1995, 114).

SANKTIOT	virallisia	epävirallisia
kannusteet	Viranomaisten jakama taloudellinen ja sosiaalinen tuki	Yhteisön, ryhmän tunnustus
pakotteet	Lain säädösten edellyttämät rangaistukset	Paheksunta, kummastelu, pilkka

Taulukko 2: Virallisia ja epävirallisia pakotteita sekä palkintoja työpajatoiminnassa.

Työpajojen ohjaajien esittämissä arvioissa edellä mainittujen työntekoa karttelevien nuorten määrä on yleensä alle 10 % kaikista työpajalaisista. Tähän ryhmään luokiteltavat nuoret voivat tietysti karsiutua jo ennakkoon pois, mutta mukaan pajatoimintaan valittuina he ovat ohjauksen ja valmennuksen kannalta selkeästi haastava ryhmä. Samalla he voivat suhteellisesti ottaen olla kaikkein näkyvin ryhmä, vaikka heidän kokonaismääränsä on pieni. Näiden nuorten näkyvyys merkitsisi esimerkiksi osallisuutta ja näkymistä rikostilastoissa, päihtymyspidätyksissä tai häiriköintinä yleisillä paikoilla.

Kun työpajanuorista puhuttaessa käytetään termiä ”haasteelliset nuoret”, on saatettu viitata ennen kaikkea palvelujärjestelmän mahdollisuuksiin ja kykyyn puuttua nuorten elämään myönteisen kehityksen aikaansaamiseksi. Toiseksi haasteellisuusnimitys on voinut viitata nuoren kohdalla hänen moniongelmaisuuksiinsa. Termi on laajasisältöinen ja suhteellisen neutraali, kun erilaisuus ja poikkeavuus voidaan liittää vahvemmin esimerkiksi sanoihin syrjäytynyt tai ongelmanuori. Nuoria leimaamattomina käsitteinä on käytetty myös sanoja, kuten asiakkaat, valmennettavat tai opiskelijat.

Sosiaalisen konstruktivismin mukainen näkemys onkin, että erinäiset säätelytoimet voivat tuottaa poikkeavuutta ja, että normien rajat, kuten poikkeavuuden sisällön määrittämisen rajat muotoutuvat sosiaalisissa vuorovaikutusprosesseissa. Ryhmillä, jotka määrittelevät jonkin käyttäytymismuodon poikkeavaksi ja pyrkivät kontrolloimaan poikkeavasti käyttäytyviä, on valtaa kulloisiinkin määrittelyihin. Normiteoreettisesti se, mikä määrittyy poikkeavaksi käyttäytymiseksi, saattaa roolien näkökulmasta ja rooliteorian puolelta asiaa tarkasteltuna olla ihmisten välistä vuorovaikutusta.

Edellä kuvatuista työpajan asiakasnuorten tyypittelystä haasteellisia olisivat osin ”leijukat”, mutta varmasti ainakin ”luukuttajat” ja ”rikolliset”. Pajatoiminta työ- ja starttipajoina on voitu nähdä keinoksi ja ratkaisuksi saattaa ongelmanuoria tiiviimmin

osaksi nk. normaaliyhteiskunnan jäsenyyttä. Mainittu nuorten tyyppittely lähtee tilanteesta, joka heillä on suhteessa työpajatoimintaan, mutta ”haasteellisuus” voidaan ymmärtää laajemminkin suhteena palvelujärjestelmän kokonaisuuteen. On mahdollista esimerkiksi kuvata sitä, mitä ”haasteelliset nuoret” merkitsee poliisitoimen näkökulmasta. Tällöin haasteellisiksi nimettyjä nuoria on sekä pajatoiminnassa että sen ulkopuolella.

Laissa poliisi on määritelty rauhan säilyttäjäksi, rikosten ehkäisijäksi ja omaisuuden suojelijaksi. Poliisin tehtäviin kuuluu yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpito, mikä tapahtuu ensikädessä neuvoin, kehotuksin ja käskyin. Työpajatoiminnassa poliisi on ollut mukana tekemässä ns. ennalta ehkäisevää ja estävää työtä. Puhuttaessa estävästä työstä liitetään siihen ”ehkäisevää” selkeämpi vaikuttavuustavoite. Rikoksen torjunnan on katsottu onnistuneen ennalta ehkäisevänä, jos rikoksentekijöiden määrä vähenee tai jos rikokset lisääntyvät vähemmän kuin ne olisivat lisääntyneet ilman rikosentorjuntatoimia (Korander ym. 2002, 205).

Paikallisesti on edellytetty, että poliisin tulisi olla perustamassa ryhmiä, joissa on mahdollista konsultoida yhteisön ongelmista ja niiden ratkaisutavoista. Tavoitteeksi onkin asetettu ns. lähipoliisitoiminnan kehittäminen. *Lähipoliisi* on yksi niistä toimijoista, joiden pyrkimys on edistää paikallisten asukkaiden elämän laatua ja vastata osaltaan yhteisön tarpeisiin. Perinteisemmässä poliisitoiminnassa vastuu perustuu lakiin ja toiminta hoidetaan keskitetysti organisaatiosta, jonka perusta on normeissa ja ohjeissa. (Laitinen & Nyholm 1995.) Yhtenä yhteisöllisenä lähipoliisin toiminta-areenana voivat olla työ- ja starttipajat.

Huoli on ollut, että yhä nuorempien joutuessa tekemisiin viranomaisten kanssa, he leimautuvat poikkeaviksi ja häiriköiksi paikallisyhteisön ja eri viranomaisten silmissä. Sosiaalityössä *varhaisella puuttumisella* on viitattu ideaan, jossa asiakasta pyritään auttamaan ja tukemaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa (myös Kopomaa & Meltti 2005). Onnistuneen varhaisen puuttumisen edellytykseksi on nähty laaja verkostoituminen. Tämä edellyttää organisatorisen verkottumisen lisäksi hyviä vuorovaikutustaitoja yhteistyökumppaneiden välillä sekä eri osapuolten toimintakulttuurien tuntemusta. (Korander ym. 2002.) Kumppanuus on yhteistyötä ja prosessina jaettua asiantuntijuutta, jonka aikana useat ihmiset jakavat tietoon, suunnitelmiin ja tavoitteisiin liittyviä älyllisiä voimavaroja saavuttaakseen jotakin, jota yksittäinen ihminen ei pystyisi toteuttamaan (ks. Vilén ym. 2002, 59).

Tavoiteltaessa nuorten elämänhallinnan selvittämistä ja sen lisäämistä poliisi on verkostoitunut esimerkiksi sosiaali- ja koulutusviraston viranomaisten, kuten myös Kelan, asuntotoimiston, terveydenhuollon työntekijöiden tai kriminaalihuoltoyhdistysten kanssa. *Verkostat* on määritelty avoimiksi rakenteiksi, jotka voivat laajentua rajattomasti, integroiden uusia solmuja, sikäli kuin nämä ovat kykeneviä kommunikoimaan verkostossa eli sikäli kuin niillä on yhteisiä

kommunikaatiokoodeja, esimerkiksi arvoja tai suoritusten päämääriä. Verkostojen varaan rakentuva sosiaalinen rakenne on määritelmänsä mukaisesti huomattavan dynaaminen, avoin järjestelmä, joka kykenee innovaatioihin menettämättä tasapainoaan (Castells 2000).

Pajalaisiksi valitut nuoret ovat saaneet vierailta perehtymiskäynneillään esimerkiksi kontrollia harjoittavissa ja yhteiskuntarauhaa turvaavissa laitoksissa, kuten poliisilaitoksella, kunnan oikeustalossa tai lääninvankilassa. Muutama prosentti työpajalaisista on kriminaalihuoltolaitosten kautta sijoitettuja. Nämä nuoret suorittavat ehdotonta vankeustuomiota korvaavaa yhdyskuntapalvelusta.

Lopuksi nuorisonäkökulmaan palaten voimme avata sitä ainakin kolmelta suunnalta (Siurala 1994), joista tässä ensimmäisellä on ehkä selkein liittymänsä työpajatoimintaan. (1) Sosiaalireformismin näkökulmasta nuoret ovat yhteiskunnan huono-osainen väestönosa. Huono-osaisuuden ja ongelmien syynä ovat yhteiskunnan sosiaalistamisjärjestelmien epäviereisyys ja yhteiskunnallinen eriarvoisuus. Yhteiskunnallista eriarvoisuutta on siksi lievennettävä ja nuorille, erityisesti huono-osaisille nuorille, on suunnattava yhteiskunnallisia tukitoimia. Työttömyydestä ajatellaan selviydyttävän yhteiskunnan työllistämisen- ja sosiaalipalveluin.

Alistumista asiantuntija-palvelujen käyttäjäksi sosiologi Zygmunt Bauman on kuvannut ”samettiriippuvuutena” (Cantell & Pedersen 1992, 142). Työpajat voidaan ymmärtää myös tiukempana riippuvuutena, näin yhteiskunnan kurinpitokoneiston osana. Sosiaalisesti ongelmaiset elementit pyritään sulkemaan pois ennen kuin epäjärjestys tuottaa häiriötä muille. (2) Ns. kurittomuus-näkökulmasta nuorisolle onkin ominaista vallitsevien hyvien arvojen ja normien rikkominen. Jos nuorilla on ongelmia, he ovat itse niihin syypäitä. Eräitä työ- ja starttipajojen asiakkaita onkin kuvattu ”sosiaalisiksi zombeiksi” ilman yhteyksiä yhteisöihin ja vailla tärkeitä sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyviä perustaitoja. Esimerkiksi nettiriippuvuus ja sosiaalisen kasvokkaisen kanssakäymisen vähäisyys voitaneen liittää näihin nuoriin. Nuoriin saatetaan kohdistaa tiukkaa kasvatusotetta, kontrollitoimenpiteitä, samalla kun korostetaan yksilön omaa vastuuta.

Kolmanneksi (3) innovaatio-näkökulmasta, millä on yhtenevyyttä kriittisen pedagogiikan ajatusten kanssa, nuorison erilaisuus ja poikkeavuus ovat sosiaalisten epäkohtien tervetullutta kritiikkiä ja ratkaisujen etsimistä tulevaisuuden yhteiskuntaan suunnistauduttaessa ja sen ongelmia ratkottaessa. Näin esimerkiksi nuorison erilaisuuteen tulisi lähtökohtaisesti suhtautua tukevasti ja rohkaisevasti.

Nuorison vapaa-ajan viettoa kaupungin kaduilla ja sen jengeissä on vanhempien ja aikuisten puolelta tyypillisesti pyritty rajoittamaan arvellun turmiollisen vaikutuksen vuoksi. Nyt vanhemmat ovat huolissaan lastensa liikkumisesta tai liiallisesta viihtymisestä *virtuaalisilla kaduilla*, internetissä tai kännykkäyhteyksissä. Nuorten

sosiaalisen navigoinnin (Munro ym. 1999) keskittymisen yksipuolisesti nettiympäristöön, virtuaaliseen tilaan, on nähty kaventavan arjen piiriä. Kännykän käytölle on asetettu saldo- ym. rajoituksia. Toive on ollut saada mahdollisesti virtuaaliympäristöön syrjäytyvä nuori kosketuksiin tilallisesti laajemman ja pohjimmiltaan kasvokkaiisiin suhteisiin rakentuvan *face-to-face* -maailman kanssa. Samalla on syytä huomata, että juuri nettiyhteyksiensä myötä nuoret ovat saaneet ystäviä ympäri maapalloa, oppineet kieltä, osallistuneet keskusteluihin ja tutustuneet uusiin kulttuureihin. Nettikamerat ovat luomassa uudenlaista tilaa, jossa reaali maailma on linkittynyt materiaaliseen tilaan.

Uusi mediateknologia on asettanut uusia haasteita myös työpajatoiminnalle, kun nuoria koetetaan ohjata – monien kohdalla siis ikään kuin takaisin yhteiskuntaan. Kaikkien, jollain tavoin ”ei paikalla olevien” henkilöiden jäljittäminen ja paikantaminen on nyttemmin helpottunut ja arkistunut. Tämä koskee niin valvoja kuin valvottavia. Verkottumisen idean mukaista ja kommunikaatioteknologiaa hyödyntäen on toteutunut ”laajentuva keskinäisyys”. Erinäiset ilmoitukset palvelujen saatavuudesta yleistynevät myös tulevaisuudessa mukana kannettavissa kommunikaatiovälineissä. Sekä fyysinen ja virtuaalinen liikkuvuus leimaavat elämää kasvaneen informaation ja kommunikaation aikakautenamme. Fyysistä katua ja virtuaalista katua vertaillen voidaan kirjata joukko erottavia tekijöitä, jotka linkittyvät yleistyksiin ajasta ja paikasta sekä sosiaalisista käytänteistä (Taulukko 3). (Lyon 2001; 2003.)

katu	virtuaalinen katu
jengi	verkosto
autot, mopot	internet, matkapuhelinyhteydet
paikallinen	kansallinen/globaali
monet katsovat monia	monet seuraavat harvoja
valvonta	televalvonta
tarkkailu	digitaalinen superpanopticon
vaihtuva saavutettavuus	24 h avoin

Taulukko 3: Fyysinen ja virtuaalinen katu.

Huoli saattaa olla, että nuoret ajelehtivät ”tiedon valtateillä”, kun informaatiota ja sähköisen digitaalimaisen virikkeitä vastaanotetaan ähkyksi asti. Viestiminen voi viedä liikaa rahaa ja aikaa. Passiivinen nuori jää tässä ”huolen visiossa” roikkumaan etäyhteyksiin, joihin liittyvät vielä uudenlaiset mahdollisuudet yksittäisten

kansalaisten ja ryhmien tarkkailuun ja valvontaan (kuuntelu, paikannus, ohjattu tai rajoitettu käyttö).

1.2 Työpajat

Nuoret on haluttu siirtää ongelmakulttuurista työpajakulttuuriin. Tämä palvelee ongelmallisimpien nuorten kannalta kahta tehtävää, yhtäältä on kyse (elinikäisten) valmiuksien saamisesta työelämää varten, toisaalta (tilapäisestä) sijoittamisesta valvottuun tilaan. Mukaan ottaminen yhteiskunnan järjestämään toimintaan tavoitellusti karsii tai sulkee nuoria pois ei-toivotuista käytännöistä.

Työpajassa nuori viettää merkittävän osan työviikosta. Tietenkin hän voi olla saapumatta pajalle tai hän voi liikkua muuallakin työpäivän aikana asioitaan hoidellen. Myös kännykkä- ja nettiyhteyksin nuori murtaa paikan tilallisia rajoja. Tätä viime mainittua ilmiötä ja siihen liittyvää kehitystä on kuvattu koko yhdyskunnan tasolla dematerialisaationa, toimintojen aineettoman muodon kasvuna.

Työpajat yhteiskunnallisena toimintana kattavat useita viranomais- ja toimijatahoja, keskeisinä tahoina opetus-koulutustoimi, nuorisotoimi ja työvoimahallinto. Tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat lisäksi olleet poliisi ja terveystoimi. Näille viime mainituille tahoille nuoret ovat yhteistä asiakaskuntaa varsinaisesta pajatoiminnasta vastaavien kanssa. Ajatus on ollut, että kun esimerkiksi poliisi on mukana viranomaisverkostossa, se saa tietoa siitä, millaisia paikkoja ts. palvelujärjestelmän tarjontaa nuorille on saatavilla ja minne heitä voidaan ohjata.

Tutkimushavainto on ollut, että ihmisten välinen yhteenkuuluvuuden ja kontaktien synnyttämä integraatio ehkäisee rikoksia voimakkaimmin suhteellisen pienissä yksiköissä. Esimerkiksi nuorisorikollisuuden ennaltaehkäisyssä on saatettu korostaa pienten koulujen merkitystä. Pienten yksikköjen rinnalla on vaalittu ajatusta paluusta vahvempaan paikallisuuteen. (Laitinen & Nyholm 1995, 169.) Valtakunnallisesti kuitenkin organisaatioiden koon kasvun on arvioitu olevan trendin mukaista työ- ja yksilövalmennuksen alalla (Malinen 2004b, 23).

Monet työpajat, erityisesti ns. starttipajat on suunniteltu *matalan kynnyksen paikoiksi*. Palvelun tavoitettavuuden tai saavutettavuuden varmistamiseksi palveluyksikkö on järjestetty siten, että sinne on helppo tulla, päästä sisään, saada palvelua joustavasti ja nopeasti ilman tiukkoja aikataulutuksia, olla siellä ja palata sinne uudestaan. Asiakkaan on mahdollista saapua sellaisessa kunnossa kuin on. Parhaimmillaan tämänkaltainen matalan kynnyksen palvelupiste ”imuroi” tehokkaasti sisälle sellaisia asiakkaita, jotka muutoin jäisivät palvelujärjestelmän ja muiden tukiverkoston ulkopuolelle. (Kopomaa 2005.)

Työpajoja on monen tyyppisiä ja luonteisia. Ne vaihtelevat paikan habitukseltaan myös sen mukaan, minkä viranomaistahon näkökulmasta pajatoimintaa tarkastellaan. Poliisin kannalta, kuten myös opetustoimen osalta, työpaja voidaan mieltää ”kasvunpaikaksi”, uudeksi mahdollisuudeksi, erilaisten elementtien sekoitukseksi, hybridiksi tilaksi. Työpajatoiminnasta on saatettu arvioida noin 5 % tapahtuvan yhteistyössä poliisin (tai syyttäjän) kanssa (Laakso 2001).

Kriminaalihuoltoyhdistyksen kautta tehtävälle yhdyskuntapalvelulle työpaja on yksi ”palvelupaikka” muiden vaihtoehtojen rinnalla. Terveystoimen asiakkaille paja on ehkä eräänlainen ”turvapaikka” tai terapeuttilinen tila. Työvoimahallinnon puolelta työpajat näyttävät pitkälti ”työn paikkoina”. Nuoriso- tai sosiaalitoimen näkökulmasta on voitu korostaa pajaa ”luovana toimintatilana” tai ”hengähdyspaikkana”, jossa nuori saa koottua voimavaroja suuntautuakseen arjen haasteisiin.

Kriittinen pedagogiikka on ymmärretty dialektiseksi ja dialogiseksi tapahtumaksi, jossa *neuvotellaan opiskeltavien asioiden merkityksistä*. Neuvottelu on opettajan ja opiskelijan vastavuoroista ajatustenvaihtoa, jossa muotoillaan, määritellään ja kysytään uudelleen kysymys tiedosta ja ymmärtämisestä itsestään, samalla tuoden esiin tiedon ja vallan ulottuvuuksia. Kriittisen pedagogiikan näkökulmasta työpajoja voidaan luonnehtia seuraavasti (ks. Giroux & McLaren 2001). Ajatuksellisesti ja pedagogisesti pajat eivät saisi jäädä etäälle nuorten omasta maailmasta; vierastetaan ajatusta kulttuurien vastakkainasettelusta, mutta ei myöskään mukauduta yksioikoiseen sulatusuunijatteluun, joka tasoittaisi kaikki erot. Tiloista, kuten työpajoista saattaa löytyä potentiaalia kulttuurisille, sosiaalisille ja taloudellisille muutoksille. Pajat voivat olla kansalaisryhmien hyvinvoinnin tyyssijoita, joihin on mielekästä kohdistaa julkista tukea – näin mieluummin kuin esimerkiksi kurinpidollisen kamppailun tihentäen esittävään ja häiriökäyttäytymistä estävään vankilajärjestelmään.

1.3 Tutkimustehtävä

Poliisin ja muiden viranomaisten välinen yhteistyö niin historiallisessa kuin nykykatsannossa on varsin vähän tutkittu aihe, joka kuitenkin sekä hallintokulttuurisessa että kriittisessä valossa kaipaa tutkimusta (Korander ym. 2002, 204). Käsillä olevan selvitystyön keskiössä ovat poliisin sekä pajatoiminnan vetäjien arviot poliisin ja pajatoiminnan suhteesta. Poliisi ja pajatoiminnan vetäjät arvioivat näkemyksissään poliisin toimintaa erityisesti suhteessa niihin nuoriin, jotka ovat jollain tavoin sosiaalisen syrjäytymisuhan alla, ja jotka ovat joko tosiasiallista tai potentiaalista paja-asiakaskuntaa. Samoin esillä on pajojen yhteiskunnallinen merkitys eritoten turvallisuus-näkökulmasta.

Työpajojen henkilökunnan edustajat arvioivat poliisin rinnalla poliisin roolia, heidän työnsä merkitystä ja havaittuja sekä mahdollisia sosiaalisia vaikutuksia. Kysymme, miten työpajat asemoituvat ja paikantuvat suhteessa poliisin työkenttään? Miten toteutuu pajanuorten ja poliisin kohtaaminen? Mikä on työpajatoiminnan merkitys ja mieli poliisin turvallisuussuunnittelun näkökulmasta? Entä laillisuuskasvatuksen kannalta? Onko nuorten päihdekulttuurin lieveilmiöitä ilmennyt työpajojen piirissä? Rauhoittavatko pajat lähitienoota vai ilmeneekö häiriöitä?

Näiden kysymysten selvittämiseksi haastateltiin puhelimitse 18 henkilöä, jotka ovat poliiseja ja työpajatoiminnan asiantuntijoita (ks. liitteet). Haastatteluihin osallistuneet pyrittiin valitsemaan useista kunnista ja eri tyyppisiltä alueilta.

Selvitystyön näkökulma on sosiaalipoliittinen ja sosiologinen. Lisäksi kosketuspintaa on tarjonnut kriminologia sekä kasvatustiede ja sen huomiot kriittisestä pedagogiikasta ja sosiokulttuurisesta oppimisenäkemyksestä.

2. Työpajatoiminnan yhteys poliisin työhön

Työssä näyttäytyy ajatus sosiaalisten siteiden vahvistamisesta, mikä linkittyy kriminologiseen kontrolliteoriaan (esim. Hirschi 1969). Siinä uskotaan, että vapaus konventionaalisten yhteisöjen ihmissuhteista ja instituutioista lisää taipumustamme rikollisuuteen. Kärjistäen voimme todeta, että sosiaalisen tuen puute lisää kontrollin tarvetta ja kontrolli puolestaan voisi korvata tuen puutetta - kuitenkin niin että kontrolli ja tuki sosiaalisen vuorovaikutuksen näkökulmasta ovat yhteneviä: tuki eri muodoissaan on kontrollia ja kontrolli tukea.

Seuraavat teemat ja niiden muodostama luokittelu on muokattu nuorisoriikollisuutta ja ennaltaehkäisevää kuntoutusta esittelevien ohjelmien tyypittelystä (vrt. Laitinen & Nyholm 1995) sekä haastatteluaineistosta saadun esiyymmärryksen pohjalta. Tarkastelukehikko sisältää viisi pajatoiminnan ja poliisityöskentelyn yhdistävää teemaa. Nämä ovat **(1) estää ei-toivottu toiminta, (2) tarjota vaihtoehtopaikka ja -käytäntö, (3) kehittää nuorten taitoja, (4) mahdollistaa myönteiset mallit ja (5) valmentaa tuleviin haasteisiin.**

Tutkimustavoitteena on, että esiteltävät ja kuvattavat toimintamuodot ja käytännöt lisäävät työpajakentällä ymmärrystä ja tietoa niistä työvälineistä, jotka ovat käytössä ja soveltuvat hyviksi käytänteiksi toimittaessa yhdessä poliisin ja nuorten sekä erityisesti ns. haasteellisten nuorten kanssa, kun tavoitteena on nuorten lainvastaisen toiminnan estäminen sekä elämänlaadun ja elämänhallinnan parantaminen.

2.1 Estää ei-toivottu toiminta

Työpajat voidaan nähdä osaksi rikollisuuden tai häiriökäyttäytymisen torjuntaa. Vaikeuttamalla ja estämällä tilaisuuksia pystytään ongelmia myös tosiasiallisesti vähentämään (esim. Laitinen 2003). Äärimmäisenä esimerkkinä pajan ja nuorten välisestä sidoksesta lienee tilanne, jossa nuori, joka ei ole tullut pajalle, on haettu sinne hänen kotoaan. Palvelun tarjoaja tekee tällöin yksilötyötä ja tavoitteiltaan ennalta ehkäisevää työtä.

Työpaja voidaankin nähdä säilöksi tai säilytyspaikaksi. Tämä näkökulma *ei* vastaa palvelujen tuottajien tai poliisin esiin tuomaa näkemystä. Tunnustetaan kuitenkin tosiasia, että vedettäessä nuoria mukaan työpaja- tai muuhun vastaavaan toimintaan on samalla huolehdittu siitä, että he eivät ajelehdi kaduilla. Tämä tuttu tavoite pitää nuoriso pois kadulta saatetaan varmistaa ja vahvistaa keskusteluyhteydellä nuoriin päin. Näin poliisin ilmestyminen pajalle ei aiheuttaisi missään tilanteessa myöskään ”paniikkireaktiota” vaan huomion, että poliisi toimii yhdessä pajan työntekijöiden ja asiakasnuorten kanssa ns. yhteisöpoliisitoiminnan puitteissa.

On haluttu, että poliisin rooli näkyisi (...) Viesti nuorten kulttuuriin, että nuo (henkilökunta) ovat poliisin kanssa kimpassa.

(Hervannassa autopajatoiminnan) vetäjien kanssa oli sovittu hyvin läheinen päivittäinen puhelinyhteys. Ongelmaa jos oli, käytiin ruotimassa (...) että katkaistaan varhaisessa vaiheessa, ei tarvetta isoille oikeusprosesseille. Sattumanvaraisesti pari kertaa viikossa (alueellinen) partio poikkesi pajalla katselemassa ja juttelemassa, miten hitsaus onnistuu, mitä milloinkin tehdään. Puhuttiin muista asioista kuin poliisiasioista. Tuli sellainen tuttavuus niihin (pajalaisiin). Mutta jos tapahtui problematiikkaa, mihin tarvittiin kovempia otteita, ei tuttavuudesta ollut mitään haittaa. Meidän rooli oli kuitenkin selkeästi olla poliisina.

Rikostutkinnalliset seikat saattavat viedä poliisin pajalle. Tyypillisesti on voitu noudattaa periaatetta ”matalan puttumisen kynnyksestä” eli lievänkin rikoksen yhteydessä poliisi on saatettu mukaan tilanteeseen mahdollisimman nopeasti. Yhteisöpohjaisessa rikosentorjuntastrategiassa esiintyykin usein ongelmakeskeistä poliisitoimintaa yhteisöpoliisitoiminnan lisäksi (Graham ym. 1998, 8). Varhainen puuttuminen ongelmiin voi poliisin kokemuksen mukaan olla tuloksellista ja palkitsevaa, näin myös ”tähtihetkiä” oman nuorten kanssa tehtävän työn kannalta.

Nuoren elämänsä osalta työpajajakso voi olla merkittävä hetki (*moment*), jossa on kyse eheytymisestä, kokonaisvaltaisuuden ja läsnäolon inhimillisestä tilasta. Hetkissä on sosiologisesti tulkiten vallankumouksellista potentiaalia niiden toimiessa varauloskäytävänä arjen vieraantuneista oloista (ks. Yhdyskuntasuunnittelu 2002: Henri Lefebvre).

Sosiaalityöntekijöiden kannalta oli äärimmäisen tärkeä (auto)paja. (Nuorten) uran muuttamiseen tarvittava hetki syntyi tästä pajahommasta. Ja sitten se oli monelle ihan turvapaikka, (oli) aikuisia ihmisiä, joiden kanssa toimia (...) Osa muutti radikaalisti (elämäntapaa), jokaisella muuttui (...) Kaikki eivät tietysti selviytyneet parhaalla tavalla. Ehdottomasti oli jokaiselle sellainen myönteinen kokemus ja paransi elämänlaatua ja rikokset laski, se oli ihan selkee (...) Poikien keikkamäärät, nyt varsinkin jälkeinpäin kun on puhuttu, pojat sanoivat, että keikat loppu 90 %:sti, monella ihan täysin ja sitten ne, jotka jatkoivat, se oli satunnaista (...) yleensä kun ne sortuivat alkoholiin ja huumeisiin.

Poliisiautolla liikkuvan virka-asuisen poliisin on läsnäolollaan ja katunäkyvyydellään ymmärretty hillitsevän häiriökäyttäytymistä ja siihen suuntautumista. Ilmiö on arkihavaintona tuttu autoilijoille liikenteestä. Poliisin virkapuku kertoo kansalaisille, että sitä käyttävällä henkilöllä on oikeus ja velvollisuus käyttää julkista valtaa.

Painetta on laillisempaan käytökseen, kun kokee, että kontrollia on lähempänä.

Pajatyöntekijöiden toivetta pukeutumiskoodista poliisit ovat noudattaneet. Kun nuorille poliisin virka-asu ilmentää auktoriteettiasemaa ja tapaamisissa tuo esiin myös sen, että poliisit ovat ”samanlaisia tallajia kuin muutkin”, niin lapsille virka-asu saattaa näyttäytyä jännittävänä ja hauskana. Voitä ja muita varusteita ja ylipäätään yhdenmukaista tyyliä suosien on lähestytty mielikuvaa yhdysvaltalaisesta poliisista. Työpajalla liikkeessaan virkapukuinen poliisi tavoittelee myös tuttuutta – paikalla olevat eivät ehkä säikähdä poliisin yhteydenpitoa, koska he näkevät, että poliisi ei kaikissa tapauksissa edusta suoraan kontrollitoimia.

Pajoissa tapahtuvien työharjoittelujaksojen uskotaan jo sinällään niihin liittyvän päivä- ja viikkorytmin kautta estävän selkeästi esimerkiksi rikollistoimien jatkumista tai päihteiden käyttöä.

Onhan se selkeä, että jos nuori innostuu työpajatyöstä, että hän oikeasti ryhtyy heräämään aamulla seitsemän aikaan, niin oletusarvo on, että hän nukkuu yönsä eikä tee mitään kilikali-juttuja (...) Vaikutus rytmiin, ensimmäinen tavoite työpajatoiminnassa on usein hyvin konkreettinen, se on se, että tullaan. Seuraava on vuorokausirytmien järkevöittäminen, vaikka ne ei tekisi mitään turvallisuuteen vaikuttavia juttuja, istuu netissä kotona, chattaa siellä, että koko vuorokausirytmii on täysin sekaisin (...) pakottaa vuorokausirytmien paikalleen.

Kyllähän sillä rauhoittava merkitys on, kun päivästä osa on ohjattua toimintaa ja (aktiivisuutta) puretaan johonkin (...) Luppoaika jää vähemmäksi (...) Ne ongelmat, mitä tulee, jäävät lievemmiksi. Päästään vähemmällä tuskilla ympäristöön päin (...)

Nähtävissä on, että merkitys katukuvaan eduksi. Mutta ei tarkoita, että työpajojen kautta kaikki pääsisivät kuiville, että kaikilta rikoskierre loppuisi.

Nuoriso-ongelman ratkaisemisen perinteinen tavoite, kuten edellä jo mainittiin, on ollut pitää nuoret pois kadun elämän rappiollistavasta vaikutuspiiristä. Samaan tapaan on nyt huolta tunnettu ”virtuaalisten katujen” - sähköisten tiedon valtateiden - kielteisistä sosiaalisista vaikutuksista. Nettiriippuvuuteen eräs haastateltu pajatoimija liitti vakavan häiriökäyttäytymisen mahdollisuuden. Muun muassa sosiologi Anthony Giddens on esittänyt, että riippuvuudessa, addiktiossa on kyse toistokäyttäytymisestä, jota traditio ei säätele.

Olen enemmän huolissani näistä ”nettinörteistä” kuin varkaista. (Poliisitoimien kohteena olevat nuoret, hyvällä viranomaisyhteistyöllä ja varhaisella puuttumisella löytävät kuitenkin sentään aika usein suhteellisen terveen polun elämään, taustoista huolimatta.) Tietysti tässäkin on aina niitä, jotka eivät selviä koskaan, mutta nettinörteille maailma on niin ahdistava ja kaikki sosiaaliset kontaktit niin pelottavia, ettei monikaan kykene tulemaan edes työpajalle saati sitten mihinkään muualle. Kuka tai miten auttaa näitä nuoria, joita ei saa ulkomaailmaan äidin ja isän peräkammarista? Heistä ei ole edes tietoa, koska he eivät nosta toimeentulotukea eivätkä ilmoittaudu työttömiksi. Ja näitä on paljon.

Kännykkäyhteiskunnan eli matkapuhelinten arkistumisen elämäntavalliset vaikutukset ovat ilmenneet esimerkiksi siten, että nyttemmin huumeetkin ovat kännykkäsoiton päässä. Samalla kuitenkin valvovat henkilöt, kuten lähipoliisi, voivat pitää yhteyttä nuoriin kännykällä ajasta ja paikasta riippumatta. Yksi havainto on ollut, että kännyköitä on varastettu huumeiden käytön rahoittamiseksi. Edelleen pajatoiminnassa saattoi pari vuotta sitten liiallinen tekstiviestien lähettäminen pysäyttää työskentelyn niin, että kännyköiden käyttöä oli rajoitettava erilaisin kielloin.

Selkeää ongelmaa valvonnan kannalta pajatoiminnalle ovat merkinneet tilanteet, joissa asiakkaat yrittävät käyttää pajaa huumeiden välityspaikkana. Tällöin ilmoituksen tekeminen poliisille on välttämätöntä. Yhteydenotto poliisiin voi olla ennalta ehkäisevän työn mukaista, jos ja kun poliisi toimii esimerkiksi huumeiden käytön ja päihdetyön asiantuntijana ja kouluttajana pajahenkilöstölle.

Jos ei ole ymmärrystä siitä, mikä on homman nimi, voi (pajasta) pahimmillaan tulla huumeiden välityspesä. Niitäkin aina silloin tällöin tapahtuu.

Kun *asiantuntijuus* on määritelty kokemuksessa muodostuneeksi hyvin organisoituun ja käyttökelpoiseen aihe- tai tehtäväkohtaiseen tietämykseen perustuvaksi ylivoimaiseksi taidoksi ratkaista ongelmia, niin oppimisen näkökulmasta asiantuntijuus voidaan ymmärtää myös sosiaalisiksi rooliksi ja toimijaverkoston

osaamiseksi (Hakkarainen ym. 2005). Henkilökunnalle suunnatussa huume-koulutuksessa, -tietouden levittämisessä on kuvailtu käyttötilanteita ja selostettu muun muassa, mikä on huumeusainetilanne, miltä huumeet näyttävät, mitä merkitsee, jos käytöstä jää kiinni.

Kiinnijäämisriski on suurempi urbaanissa ympäristössä kuin maaseudulla. Tällä on havaittu olevan selkeä yhteys nuorten rikkomuksiin.

Hälytysvalmius on suurempi näissä kinkereissä (kaupungissa), kiinnijäämisriski nuorilla suurempi (...) Yleistrendi on, että nuorten tekemien rikosten määrät ovat pienentyneet. Tietyt marginaalit, kuten maahanmuuttajat ehkä jatkossa esiin.

Poliisi odottaa aktiivista yhteydenottoa työpajojen suunnalta. Mitä aktiivisempia pajat ovat, sitä todennäköisempää on poliisiin osallisuus yhteistyökuvioihin.

2.2 Vaihtoehtopaikka ja -käytäntö

Työpajan kanssa rinnasteisina toimintoina tai vastaavina yksiköinä on mainittu esimerkiksi vaihtoehtoiset ja erityisammattikoulut, nuorisotilat, moottoripajat, kehitysvammaisten valmennus- ja työkeskukset sekä nuorisokerhotoiminta ja yhdyskuntapalvelu. Toimija- ja toimintakentän kirjo on laaja.

Pajan sijainti vaikuttaa osaltaan siihen, mikä sen asema - paikka ja arvostus - on yhteiskunnassa. Sijoittuuko se periferiaan, reuna-alueelle vai keskeiselle ja näkyvälle paikalle? Tämä saattaa puolestaan heijastua jossain muodossa pajanuorten ja kansalaisten mielikuviin pajatoiminnasta. Pajan ”tavoitettavuus” on merkinnyt hyviä liikenneyhteyksiä tai keskeistä sijaintia, kun pajan ”saavutettavuuden” on voitu ajatella sisältävän paitsi sisäänpääsyn osalta ”matalan kynnyksen”, myös myönteisen mielikuvan paikan vetovoimasta.

Turvallisuuskysymykset eivät yleensä ole sijaintipaikan valinnan yhteydessä muodostuneet ongelmiksi. Pajat on mielletty kuntalaisia palveleviksi toimipisteiksi. Niissä korjataan vanhoja huonekaluja tai on muuta vastaavaa toimintaa.

Valtaosa työpajoista on yrityskeskittymän reuna-alueilla peltihallissa, tilassa mikä ei ole kelvannut muille, mielikuva on tuotannollinen laitos (...) Starttipaja pitää olla jossakin keskustassa, koska muuten asiakkaat ei tule, matala kynnyks (...) Uudet kiinteistöt keskeisiltä paikoilta. Mietitään tavoitettavuus, miten valmentautujat pääsee sinne. Aika harvalla (starttipajan) asiakkaista on ajokorttia.

Tyypillisesti työpajat ovat sijoittuneet asutuskeskusten keskusta-alueille. Toiseksi niitä on sijoitettu usein myös teollisuus- ja yritysalueiden reunaan, tässä tapauksessa

ikään kuin normaalin asuinympäristön marginaaliin, paikkoihin, joissa on ehkä muille toiminnoille kelpaamattomia, tyhjiä tiloja. Havainto on, että pajat eivät saa parhaita tiloja, vaan edullisia, usein muiden käytöstä pois jääneitä. Tällöin on kyse tilojen kierrättämisestä uuteen käyttömuotoon. Sijoitusympäristöjen asukkaat ovat yleensä suhtautuneet myönteisesti pajatoimintaan. Tosin jonkin asteista NIMBY-ilmiötä (Not in My Back Yard) on saattanut ilmetä, vaikka sekin on saattanut kääntyä ”Yes in my back yard” -ajattelun levittämiseksi, jossa paikkamarkkinoinnin yhtenä taustatekijänä on yksikön rajaama päihteettömyyden vyöhyke.

Aikoinaan kun tänne tultiin, oli tietenkin vastustusta... Mutta nyt omakotitaloyhdistyksen puheenjohtaja on antanut julkisuudessaakin lausunnon, että sen jälkeen kun tänne tultiin (tukitoimintaa sosiaalisesti vajaakuntoisille) niin koko alue on rauhoittunut (...) Tässä oli hiljaista, pimeänurkkaista teollisuusaluetta, oli kaiken näköistä tapahtumaa ja häiriötä. Nyt kaikki on tyytyväisiä (...) Täältä nimenomaan väki lähti puhumaan meidän puolesta (...) Kun ihmiset on peruspäivätoiminnassa, mitä tahansa ne tekee ja sitten vielä päihteettömällä alueella, sehän on niin kuin normaalia työssäkäyntiä.

Työpajatoiminnan luonteessa on eroa jonkin verran riippuen siitä, sijoittuuko se tiiviiseen kaupunkiympäristöön vai onko kyse maaseututaajamasta. Ainakin seuraavia seikkoja haastatteluissa mainittiin (Taulukko 4.). Todettiin, että kaupungissa on runsaasti pajatoiminnan kanssa kilpailevaa palvelutarjontaa - vaikka vastaavaa toimintaa olisikin niukalti. Kaupunki on myös elämässä selviytymisen kannalta riskiympäristö nuorille, mutta samalla haasteellisena opettava. Kaupunki kokoaa nuoria esimerkiksi viikonlopun viettoon viihde-elämän keskuksena ja kerääntymisalueena. Kaupungissa maaseutuun verrattuna varhaisnuoriso ja nuoret ovat joutuneet viranomaiskontrollitoimien kohteeksi. Sosiaalinen syrjäytyminen on saattanut alkaa lapsilla/varhaisnuorilla kaupunkiympäristössä jo 10 - 12-vuoden iässä ja varhaisaikuisten, 17 - 24-vuotiaiden on puolestaan nähty olevan suuressa riskissä syrjäytyä työmarkkinoilta. Näin heti peruskoulun jälkeisten vuosien on yleisesti nähty olevan nuoren kannalta eräänlainen vedenjakajatilanne, jossa riski syrjäytyä on todellinen. Haaste on, että kukaan nuori ei jäisi tuossa tilanteessa ikään kuin tyhjän päälle. Samalla on muistutettu, että pajojen on mahdotonta toteutuneen syrjäytymisen osalta ottaa kantaakseen kunnan koko syrjäytymishistorian taakka.

Samoin yhteiskunnallisia ongelmia ja niiden seurauksia ei voida jättää yksin poliisin ratkaistavaksi. On saatettu viitata trendiin, joka on nimetty *poliisioinniksi* (Korander 1999, 243). Tällöin yhteiskunnan rakenteiden muuttuessa annetaan niiden muotoutua kriminogeenisiksi, jolloin esimerkiksi työttömyys lisääntyy ja turvaverkkoja puretaan. Poliisi puolestaan joutuu vastaamaan supistuvilla keinovalikoimillaan ja resursseillaan kasvavasta taakasta.

Tiiviiseen kaupunkiympäristöön verrattuna taajamassa työpaja voi olla hyvinkin merkityksellinen paikallisen yhteisöllisyyden kannalta ja sen toiminta voi edellyttää yhteistyötä seutukuntien kanssa. Perinteisesti maaseututaajama arvioidaan nuorten kannalta kaupunkia terveemmäksi kasvuympäristöksi. Maalla on luontoa ja muita hyväksi nähtyjä harrastusmahdollisuuksia.

Työpajatoiminta kaupungissa	Työpajatoiminta taajamassa
<ul style="list-style-type: none"> - kilpailevaa palvelutarjontaa - kaupunki nuoria kokoava viihde-elämän keskittymä - varhaisnuoret haasteellisina asiakkaina - riski kontrollitoimenpiteistä suurempi kuin harvaan asutulla alueella - haasteellinen ympäristö hyvässä (valmiuksia) ja pahassa (riskit) 	<ul style="list-style-type: none"> - paja saattaa olla merkityksellinen paikallisyhteisön kannalta - alueellista yhteistyötä pajojen välillä - nuorille tarjolla luontevia, perinteisiä toiminnan areenoita (esim. luontoharrasteet) - nähty usein urbaania paremmaksi kasvuympäristöksi

Taulukko 4: Mainittuja eroja nuorten työpajojen osalta niiden sijoittuessa kaupunkiin tai maaseututaajamaan.

Arvostetuksi todettu poliisin tekemä ”sosiaalityö” työpajojen yhteydessä voi tarjota uuden, vaihtoehtoisenkin käytännön vahvistaa nuoren asemaa. Työpajojen näkökulmasta poliisi on yhteistyökumppanina usein ollut tehokas ja tavoitteisiin sitoutunut. Vielä on nähty, että poliisi voi toimia työpajan, vastaavan yksikön, tietyn projektiryhmän tai koululaisille suunnatun hankkeen tukihenkilönä. Työntekijän aitoutta on, että hän osaa käyttää vuorovaikutuksessa omaa inhimillisyyttään ammattiroolin puitteissa. Aitous on kykyä käyttää oman minän voimavaroja ja omaa persoonaa työväliseenään, mutta samalla olla nöyrä asiakkaan edessä (Vilén ym. 2002, 62-64). Poliisista itselleen tukihenkilöä hakeneet nuoret lienee luokiteltavissa elämäntyylyiltään ns. aikuissuuntautuneiksi, kun osa suuntautuu kavereihin (ks. Nyqvist 1994). Seuraavassa pajatilanteen kuvauksessa nuoria ei määritelty ehkäisevien toimenpiteiden kohteeksi - mikä sekin saattaa tulla kyseeseen - , jolloin riskiasiakas tai -opiskelija poimitaan erilleen (Virta 1998, 136).

Yksi pointti oli tuoda poliisi enemmän tykö. Itse sain henkilökohtaisesti hyvän jalansijan. Sain niin sanotusti hyvän otteen nuoriin. Tukihenkilönä olemisen onnistui puolihuolimattomasti. Nuoret tykkäsivät tulla keskustelemaan, vieläkin, vaikkei itse projektia enää olekaan. On muutamia henkilöitä, jotka kääntyy mun puoleen, mitä asiaa haluaakin mun kanssa keskustella. Poliisillehan se sopii vallan mainiosti.

Poliisit tekevät hirvittävän hyvää sosiaalityötä monessa tapauksessa elikkä pyritään tekemään ehkäisevää työtä, käymään keskusteluja. Myöskin jos tulee tiettyjä ongelmia pyritään ratkaisemaan muuten kuin, että tulisi aina sanktion kautta. Pyritään ratkaisemaan sovittelumenettelyllä tai muuten (...) Poliisi haluaa pääsääntöisesti, että nuoret ei uusi rikosta. Ei ne halua rangaista rikoksesta ja puuttua pelkästään turvallisuuden näkökulmasta (...) Yksi helpoimmista yhteistyökumppaneista juuri sen selkeyden vuoksi, ei tarvitse ryhtyä pohtimaan, missä nyt mennään ja mitä pitäisi tehdä. Usein myös jos lähtevät yhteistyöhön ne sitoutuvat siihen (...) Heillä on selkeä kriminaalipoliittinen, turvallisuuspoliittinen näkökulma. Usein sosiaalipoliittisesti tukevaa, parhaimmillaan menee yksi yhteen.

Perusteluja ja arvostusta ennalta ehkäisevän työn tekemiselle on poliisin kuitenkin tyypillisesti ollut haettava omassa työyhteisössään.

Kenttätyötä arvostetaan, kun menet rikospaikalle, tapahtumapaikalle (...) Arvostus se tulee siinä melkein välittömästi. Mutta ennalta ehkäisevässä lähipoliisin työssä (...) kun aloitin tekemään (...) ensimmäiset vuodet olivat vaikeita (...) Sidosryhmäyhteistyössä se oli hienoa (...) Pikku hiljaa on alettu arvostaa (...) että joku tekee pientä pientä tai joskus suurta suurta, ennalta ehkäisevää työtä.

Ennalta ehkäisevä, niin sitä... sitä ei arvosteta tässä poliisiorganisaatiossa. Sitä pidetään jossain määrin, miten sanoisin, ei tyhmänä, mutta sellaisena turhana... Itse katson, että on sillä merkitystä (...) Olla ihminen ihmiselle, vaikka onkin poliisi. Se maksaa vasta pitkässä juoksussa, mikä tässä poliisi organisaatiossa on sellainen mörkö. Ei haluta nähdä, että sehän kantaa hedelmää vasta pitkän ajan päästä. Täällä ennen projektia nuoriso oli ihan vallatonta (...) Tällä hetkellä kunnalla ei ole tarjota mitään nuorille, ei valitettavasti mitään!

Perusteluna sille, että ei välttämättä olla aktiivisesti ideoimassa sidosryhmäyhteistyötä ja -hankkeita on, että niukoilla resursseilla toimivana viranomaisena poliisikin joutuu huolehtimaan ensisijassa oman perustehtävänsä täyttämistä. Usein toimitaan lisäksi projektien puitteissa, jotka ovat tavoitteellista, kertaluonteista, ajallisesti määriteltyä, organisoitua ja erikseen resursoitua kasvatuksen, koulutuksen, työelämän ja arkiselviytymisen yhteistoiminnallista kehittämisen- ja oppimishanketta.

Sidosryhmätyöskentelyn tiivistämistä saatavat merkitä ongelmat, joille ei löydy yhtä vastuun kantajaa tai toimijatahoa. Esimerkiksi Japanissa kehittyi 1990-luvulla erikoinen kansainvälisestäkin huomioitu patologia, *hikikomori*. Tämä nyttemmin laajentunut ilmiö tarkoittaa useimmiten nuoren pojan sosiaalista vetäytymistä ja kieltäytymistä työelämästä tai vaikeaa koulufobiaa. Nuoret eivät suostu menemään kouluun ja lopettavat usein myös kanssakäymisen vanhempiansa tai koko perheensä

kanssa ja saattavat suhtautua väkivaltaisesti läheisiinsä. Ilmiö on liitetty osaksi japanilaisen koulun laajempaa kriisiä. Nuorten työstä vieraantumisen on nähty vaarantavan jopa maan taloutta. (Turkki 2005.) Onko Euroopan ja Suomen kehityksessä yhtäläisyyttä tähän Japanin nuorisokysymyksen? Ainakin terroristisen käyttäytymisen uhkan haastateltu pajatyöntekijä yhdisti ajatuksissaan sosiaalis-taloudelliseen marginalisoitumiskehitykseen.

Poliisin kannalta vaarallisin on henkilö, joka ei ole kiinni missään. Vertaa (...) räjäyttäjää, joka on irrallinen, yksinäinen, täysin kiinnittymätön mihinkään. Joka ajattelee, että millään ei ole mitään väliä eikä varsinkaan kellään ihmisellä. Näitä ne pelkää noissa Euroopan suurilla slummialueilla (...) Pelkää, että irrationaalinen terrorismi leviää. Ennen kaikkea pajat on vaihtoehto tälle. Täällä tehdään yhdessä, täällä voi liittyä porukoihin, täällä voi liittyä yhteiskuntaan, tehdä jotakin hyödyllistä, vaihtoehto anomialle. Poliisin kanssa kun on keskustellut, niin tämä (täydellinen vieraantuminen) on kaikkein pahin, että tästä parempi vaihtoehto on, että (nuori) pyörii jossain pikkurikollisten jengeissä, jota pystytään jotenkin kontrolloimaan ja ennustamaan. Verrattuna täydelliseen vieraantumiseen, jolloin tapahtuu esimerkiksi älyttömiä väkivallantekoja.

Varmaa on, että muutoksia, vaaroja ja haasteita, kuten myös ratkaisuja pyritään tarkastelemaan aiempaa enemmän osana globaalia kehitystä, ei vain paikallisina ilmiöinä. Mahdollisia ongelmia nuorten elämässä ennakoiden on heitä haluttu kiinnittää erinäisiin sosiaalisiin yhteyksiin ja tukea tällaisten rakenteiden olemassaoloa. Työpajat on nähty positiivisen liittymisen mahdollisuutena. Ne on tulkittu auttamisverkostoksi ja -paikaksi, mikä tekee yhteistyötä kontrolliverkoston kanssa.

2.3 Nuorten taitojen kehittäminen

Nuorille järjestetään työaikana heidän ollessa kuntouttavassa työtoiminnassa tai työvoimahallinnon toimenpiteissä, työkokeilussa, työharjoittelussa tai muussa työllistämisessä tyypillisesti erilaisia elämänhallintaa parantavia aktiviteetteja.

(...) Auttaa 18 – 20-vuotiaita nuoria syrjäytymisuhan alta etukenoon, tulee elämässä tavoitteita ja ajatuksia, mihin suuntaan elämää haluaa kehittää. Tämä on yksi tapa, työpajatoiminta, varmasti keskeisimpiä. Siihen liittyy työ ja toimeentulo, sääntöihinkin sopeutuminen.

Mainituista tavoitteista työpaja-nimitys saattaa antaa vasta kapean aavistuksen, ellei harhaan johtavan kuvan. Mielikuva työpajasta värittää myös, ei vain asiakassuhteen aikaista, vaan varmasti myös nuorten työpajan jälkeistä työuraa ja arkea. Palvelujen tuottajat ovat suhtautuneet kriittisesti itsekin työpaja-nimitykseen. Uusia

toimintamuotoja ja paja-nimityksiä ovat olleet startti- ja mediapajat, joista viime mainittua ei liene voi syyttää ainakaan ”seksikkyiden” puutteesta.

”Työpaja” (nimitys), kun sen ensimmäisen kerran kuulin, kieltämättä kuulosti jotenkin raskaalta ja byrokraattiselta, ei hyvältä (...) Nuoret rakastavat seksikkäitä nimiä, aika vaatii sellaisia.

”Työpaja” viittaa liikaa kilinää ja kolinaa, verstastyypiseen tekemiseen ja matalaan tuottavuuteen (lähtökohtana) tuotannollinen työ.

Työpajatoiminnan ideaalia *perustehtävää* on kehittää nuorten osaamista ja taitoja, niin ammatillisia kuin yleisemminkin sosiaalista kyvykkyyttä. Nyttemmin pyrkimys on ollut lisätä esimerkiksi maahanmuuttajanuorten kulttuurista pääomaa ts. suomalaisen kulttuurin tuntemusta. Tavoite pajatoiminnalle voidaan tiivistetysti muotoilla siten, että pyritään lisäämään valmennettavien nuorten elämänhallintaa ja löytämään koulutus- tai työpaikan pajajakson jälkeen. Toivottu seuraus on, että mahdollinen päihteiden käyttö vähenee, arjen hallintakyky paranee, kuten myös elämänlaatu.

Järjestämme nuorille itsenäistyvän nuoren kursseja, työnhakuvalmennusta ja elämänhallinnan leirejä. Lisäksi aktivoimme nuoria liikkumaan tarjoamalla ilmaisen mahdollisuuden harrastaa liikuntaa (sulkapallo, uinti, kuntosali, jumppa). Tavoitteena on nuoren yleiskunnon kohottaminen ja auttaa nuorta löytämään tätä kautta mielenkiintoinen laji, joka aktivoisi nuorta myös vapaa-aikana. Ylipäättään tavoitteena on aktivoida nuoria koulutukseen tai työelämään sekä ennaltaehkäistä, korjata syrjäytymistä ja päihteiden käyttöä. Seuraukset toiminnasta näkyvät nuorisotyöttömyyden laskuna.

Paikoin, etenkin vahvojen työntekijäpersoonien varassa nuorista on koettu saatavan esiin heidän omat voimavaransa. Aiempi kasvoton hallinto on saattanut näyttäytyä inhimillisenä katutason toimijana. On onnistuttu karistamaan jäykkää viranomaisasennetta ja luomaan positiivista kontaktipintaa.

Olivat ”haasteellisia” joka tahon kanssa, kyllä ne oli itselleen ja sosiaalitoimen kannalta ja siellä joukossa oli sellaisia nuoria, joihin aikaisemmin ei oltu saatu minkään näköistä kontaktia paitsi poliisikontakti. Potentiaalia oli (...) Osa ei pelastunut, (osalla oli) selkeä itsetunnon nousu (...) On tosi hyvät muistot näillä pojilla poliiseista (...) Jos pajaa ja yhteisöä ei olisi ollut, ei olisi tällaista suhtautumista viranomaisiin.

Uusia arkiselviytymisen taitolajeja voisivat olla väkivallan hallinnan opettaminen ja perinteisempi, mutta aina ajankohtainen liikenneturvallisuus, jossa esillä on viranomaisnäkökulma ajotapakulttuuriin.

Aggression hallinta voisi olla yhtenä teemana poliisin kanssa yhteistyössä, puhuttaisiin väkivaltatilanteista. Voisi olla yksi alue, jossa voitaisiin kohdata (...) Nuoret ajaa kaahottaa noilla autoillaan. Liikenneturvallisuuteen, ajoneuvon hallintaan liittyvää juttua voisi yhdessä (poliisin kanssa) tehdä.

Pajatoiminnan ja poliisin yhteistä työkenttää ja linkittymistä on löytynyt kulloistenkin paikallisten, osin yleisempienkin tarpeiden mukaan.

2.4 Myönteiset mallit

Vahva tulkinta voi olla, että vertaisryhmässä tapahtuva sosialisatio vaikuttaa ensisijaisesti siihen, millaiseksi aikuiseksi lapsi kasvaa. Tällöin kodin ulkopuolinen malli on nähty hyvinkin dominoivaksi. Vielä kun esimerkiksi sisarusten joukko on supistunut perheiden pienentyessä ja kouluissa kurssikohtaisia opettajia saattaa olla useita, niin nämä havainnot siirtävät osaltaan huomion nuorten omiin ryhmiin ja kaveripiireihin vertaisryhmänä. (Esim. Salmi 2004.)

Haastatteluissa tulikin esiin rooli- ja vertaismallien merkitys pajatoiminnassa. Yhtäältä läsnä olevat aikuiset ovat nuorille mallina, toisaalta nuorten ryhmä on aina omanlaisensa viiteryhmä. Hyvässä nuorten porukassa kyse on ehkä tukea tarjoavasta ”ryhtiryhmästä”, kun ongelmatilanteessa ryhmä saattaa muodostaa oman rikollisen alakulttuurinsa. Myös poliisi voi olla pajanuorille yhtenä aikuismallina ja heistä välittävä ihminen. Tyypillisesti aina jotkut nuoret hakeutuvatkin keskustelemaan poliisin kanssa, kun siihen vain järjestyy tilaisuus. Identiteettiään rakentaessaan nuorten on tulkittu kokeilevan erilaisia rooleja, ihailevan erilaisia ihmisiä ja rikkovan rajoja. Tällöin auktoriteetti tarjoaa nuorelle perusturvallisuutta. Nuoruuden loppuvaiheessa ilmenee vielä maailmankatsomuksellista pohdintaa, jolloin nuori jäsentää omaa paikkaansa maailmassa ja aloittaa omaa, itsenäistä elämäänsä. (Esim. Laitinen & Nyholm 1995, 73, 134).

Toivottavasti pystytään tarjoamaan nuorille roolimalli (...) Ainakin sellainen, että on joku joka tarjoaa suojaa, joku jota voi kutsua apuun silloin, kun on ongelmaa (...) ehkä siinä voisi olla isällisyyttä... tai äidillisyyttä, jota voidaan tuoda esiin nimenomaan turvallisuuden kautta.

Olla tervehenkinen aikuinen (...) sosiaalisen tuen tarve lähtee yksilöstä. Ryhmä voi olla voimavara keskenään.

Toimintaan sitoutuneiden nuorten odotetaan johdattelevan ongelmallisempia nuoria toivottuun myönteiseen suuntaan. Oppimiskäytäntöjen osalta, kun kykeneväisempi ohjaa kyvyttömämpää, on viitattu ns. lähikehityksen vyöhykkeeseen (Säljö 2004,

119-125). Kurkotetaan lähitulevaan yhteisön ja/tai aikuisen johdolla ja opastetaan vallitsevan kulttuurin mukaiseen tapaan tarkastella jotakin tiettyä ilmiötä.

Integroidussa pajassa on kaikkia (...) Pitää saada mallinuoria, joilla on tavoitteet. Testataan nuoret (...) päästään eroon hankalista. Ne värvää ympärilleen jengin (...) Pajakentällä puhutaan paljon siitä, kenelle palvelut pitäisi suunnata (...) ”Pärjäävät nuoret” eivät oikeastaan tarvitsisi pajatoimintaa, mutta pajat tarvitsevat niitä.

Toimiva malli ja turvallinen ympäristö saattaisivat löytyä myös pajoista, jotka olisivat pikemminkin jonkinlaisia taustatahoja ja verkostoja, ehkä kokonaan ilman fyysistä tilaa tai paikkaa. Tällainen olisi ”hajautettu paja” (vrt. myös keskustelu ”paja ilman seiniä”), joka rakentuisi työpaikalla opastavan tukihenkilön varaan.

V: Jos on tällaista kontrolloimatonta käytöshäiriötä ja ei osaa aamulla herätä eikä hoitaa asioitaan, kantaa vastuuta ja on päihdekäyttöä, pikkaisen alkavaa rikoskierrettä, niin uskoisin, että parempaa tulokseen (päästäisiin) sillä, että olisi työpaikkoja, joissa olisi tällainen kouluttaja, ”kummi”, joka veisi sitä yhtä yksilöä eteenpäin. Silti se voisi rakentua johonkin järjestelmään, jossa olisi tällainen koordinaattori, jonka kautta kaupungissa toimittaisiin (...) Pajatoiminnassakin on riskejä.

H: Olisiko se tällainen ”hajautettu paja”?

V: Voi olla ihan oikea termi!

Eräs visio voi vielä olla, että työpajoista kehittyy ”tietämuspajoja”, jotka vastaavat aiempaa paremmin nykyhaasteisiin ja väistävät imago-ongelmat. Tietämys on määritelmänsä mukaisesti arjen voimavara, jonka avulla luovasti ratkaistaan ongelmia ja käsitellään tarkoituksenmukaisella tavalla niin viestinnällisiä kuin muitakin käytännön tilanteita (Säljö 2004, 126-127).

2.5 Valmennusta

Jos nuori on joutunut tekemisiin poliisin kanssa saattaa tilannetta helpottaa ja lievittää arvio poliisin yleisesti hyväksi havaitusta imagosta. Poliisin oma näkemys siitä, että he itse eivät ”myy” mitään, ei ehkä aivan pidä paikkansa – tuote on: luottamus ja yhteiskuntarauha; myydään sopimusta nuorten ja yhteiskunnan välille. Näin ei ole ihme, että pajoilla ja kouluissa poliisin toivotaan liikkuvan kenttäasussaan.

Nuoret arvostavat poliisia. Poliisin brandi - miekat, siniset logot, autot, tämä meidän toiminta - se on aika hyvä, vakiintunut, luottamusta herättävää. Se on vain vahinko, että me emme myy mitään.

Yksi merkittävistä lähipoliisin toimintamallin mukaisista yhteistyöalueista on lasten ja nuorten rikollisuuden *ennalta ehkäisyyn* tähtäävät toimenpiteet yhteistyössä sidosryhmien, ennen kaikkea sosiaaliviranomaisten kanssa. Nuorisopoliisi on voinut osallistua lähipoliisitoimintaan ja toiminta on suunnattu esimerkiksi koko kaupunkia koskevaksi. Päätoimintamuotoja on ollut nuorten laillisuuskasvatus. Normien sisäistämisen ja selkeän normitietoisuuden edistämisen on kirjattu olevan tehokkain ja taloudellisin tapa rikollisuuden ennalta ehkäisyyn. (Pöyry & Tuohimaa 2003; Mäenpää 1991.)

Laillisuuskasvatus auttaa poliisin omassa perustyössä ja edustaa ns. primaaripreventiota. On kyse esimerkiksi sellaisista rikollisuutta ehkäisevistä toimenpiteistä, jotka voidaan kohdistaa myös koko väestöön. Toimenpiteillä vaikutetaan rikollisuuden yhteiskunnallisiin syihin, rikoksentekomahdollisuuksiin ja kansalaisiin. Sosiaalityön näkökulmasta ollaan ehkäisemässä uusia tapauksia tai ongelmia.

Poliisi voi käydä siellä (pajalla) asiantuntijana ja luennoitsijana paikalla. Hyöty niistä menee poliisin laariin. Siellä saavutetuilla tuloksilla on varmasti merkitystä poliisitoiminnan tulostilastoihin.

Turun kaupunki on esimerkiksi laatinut oman päihde-ohjelmansa, jonka tavoitteiden mukaisesti pyritään ehkäisemään syrjäytymistä nuorisotyöllisyyden hoitoon panostamalla sekä kehittämällä yhteistyötä työpajojen sekä työllistämisen- ja yhteispalveluyksiköiden kesken (Laitinen 2003, 117). Työpajatoiminta voi toimia myös eräänlaisena suodattimena tai filterinä erinäisten ryhmien integroimiseksi yhteiskuntaan. Vaikka nuorten tekemien rikosten määrät ovat kokonaisuutena vähentyneet, saattavat jotkut marginaaliset ryhmät korostua lähitulevaisuudessa suhteellisella osuudellaan.

Tavallaan pehmentävä elementti kahden kulttuurin välillä, että saataisiin asennemuutosta tehtyä (...) puolin ja toisin... Nuorisolla tuntuu, että on aika rasistisetkin asenteet välillä (...) Ryhmien välillä kireät välit... pientä kahakkaa sattuu (...) Pajatoiminnassa tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta, kuinka Suomessa elellään, poliisilta infopaketteja. Poliisi on tarjonnut, että antavat kaiken mahdollisen avun mitä tarvitaan.

Lain mukaan laillisuuskasvatusta on pyrittävä toteuttamaan, toisaalta saattamalla nuoret kosketuksiin oikeuskulttuurin keskeisten osa-alueiden kanssa, toisaalta pyrkimällä muodostamaan paikallisen yhteisön sosiaalinen vuorovaikutus sellaiseksi, että oikeusnormien noudattaminen tulee arkikäytännöksi. Laillisuuskasvatuksen käsikirjassa (1991) on korostettu, että kyseessä on oikeustajun kehittäminen ja omakohtaisen vastuuntunnon vahvistaminen. Samalla esimerkiksi nuorisopoliisin toiminnassa on voitu tuoda esiin toisen ihmisen huomioonottamisen merkitys.

Laillisuuskasvatukseen liittyvällä päihdevalistuksella nuorisopoliisi on saattanut pyrkiä edistämään raitista elämäntapaa ja antamaan oikeaa ja asiallista tietoa päihdyttävistä aineista. (Mäenpää 1991.) Nykyisin yleinen näkemys on, että terveystoimen tulee kertoa huumeiden terveyshaitoista ja poliisin rikosoikeudellisesta vastuusta ja seuraamuksista. Taustalla on ajatusta siitä, että poliisi ei välttämättä ole uskottava taho välittämään tietoa käytön vaarallisuudesta.

Monien yhteiskunnallisten ilmiöiden ja muutosten osalta poliisit ovat näköalapaikalla, sillä heillä on ”sensorit lähellä kenttää”. Tätä asiantuntemusta ovat osaltaan olleet rakentamassa ja vahvistamassa ne työpajojen työntekijät, jotka ovat käyneet esimerkiksi poliisikoululla luennoimassa. Jonkin verran poliisi on vierastanut tavanomaisen laillisuuskasvatuksen antamista pajatoiminnan yhteydessä. Mieluummin on haluttu preferoida epävirallisempaa jutustelua, arkista käytäntöä, jossa nuorille välittyy myös laillisuustietous. Sosiokulttuurinen yleishavainto oppimisesta onkin, että se on aina tilanteesta riippuvaista, ja että sosiaalisiin käytäntöihin sisältyy pedagogiikkaa (Säljö 2004, 236) – niin työpajalla kuin nuorten omissa porukoissa.

Laillisuuskasvatusta on, mitä sanoo laki, mitä se tarkoittaa käytännössä. Se tieto, mikä liikkuu kaveripiirissä, voi olla värittyä.

Laillisuuskasvatuksen sijaan poliisi on tarjonnut nuorille arkisempaa *laillisuustietoutta*. Haasteena on, että työn tuloksellisuuden arvioimiseksi myös ennalta estävän työn odotetaan näkyvän paikallisesti. (Saattaisi olla perusteltua tilastoida havaintoja asuin- ja elinympäristön tilasta. Tällöin rikollisuuden ja päihteiden käytön rinnalla voitaisiin kiinnittää huomiota ympäristön siisteyteen ja aktiiviseen ympäristöstä huolehtimiseen.) Toinen kasvatuksellinen haaste on, että poliisin on opettajana oltava korkeatasoinen, mutta samalla lähestyttävä eli liikuttava nuorten arjen tasolla kunnioittaen, kuunnellen, paneutuen nuorten esille tuomiin ongelmiin; poliisi-instituutiona saa kasvot, se inhimillistyy. Nuorelle kehittyvä oikeustaju on osa hänen maailmankatsomustaan, sosiaalisessa vuorovaikutuksessa omaksuttuja normeja ja käsityksiä oikeudenmukaisuudesta.

On myös osoitettu (Salmi 2004, 191), että ne nuoret, jotka ovat kaikkein aktiivisimpia rikoskäyttäytymisessä, suhtautuvat negatiivisimmin esimerkiksi koulun tarjoamaan oikeuskasvatukseen. Jotta tähän ryhmään pystyttäisiin vaikuttamaan koulun puitteissa – mikä koskee myös työpajatoimintaa – olisi etsittävä uudenlaisia oikeuskasvatuksen muotoja.

Me ollaan vältetty sitä (laillisuuskasvatusta). Tehdään sitä normaalin olemisen ja jutustelun kautta (alueellisessa työssä). Parasta kun me mennään vaan nuorisotilaan sekaan ja puhutaan kaikkea päivän menoa ja päivän polttavista asioista ja sitten siinä nypätään, joku asia mihin tartutaan. Siihen tulee sitten sitä laillisuutta.

Työpajojen ei ole haluttu jäävän irrallisiksi palvelujärjestelmän saarekkeiksi, vaan niiden on oletettu olevan yhteydessä paitsi nuorten arkeen, myös ympäröivään yhteiskuntaan siten, että jatkossa toivotaan lisäävän pajojen avautumista muun yhteiskunnan suuntaan. Ajatuksia työpajatoiminnan kehittämiseksi ja pajojen yhteiskunnallisen integroinnin varmistamiseksi saataneen varmasti esimerkiksi sidosryhmätyöskentelyn kautta.

3. Päätelmät

Miten poliisi linkittyy ja paikantuu suhteessa työpajatoimintaan? Positiivista on kontrollitehtävän näkökulmasta, että poliisin yhteys pajoihin on pikemminkin ohut kuin vahva, satunnainen pikemmin kuin kiinteä. Kuitenkin poliisi saa varsin myönteiset arviot suorittamastaan sosiaalisesta työstä nuorten ja juuri myös työpajanuorten parissa. Pajatoiminnan, nuorten ja poliisin yhteistä työkenttää ja linkittymistä löytyy paikallisesti ja jossain määrin yleisemminkin. Välistä esimerkiksi ajallisesti rajatun hankkeen yhteydessä yhteistyö nuorten työpajojen ja poliisitoimen välillä on saattanut olla hyvinkin kiinteää. Tällöin poliisi on ehkä jättänyt sivuun rajatun asiakohdan lähestymistapansa, järjestyksenpitäjän ja rikostutkijan roolin, ja toiminut ennakoivasti, varhaisen puuttumisen lähtökohdista sekä ryhmä- tai yhteisölähtöisesti. Lähipoliisitoiminnassa, millä on saatettu viitata moderniin poliisitoimintaan, on korostetusti ollut esillä aktiivinen vuorovaikutus paikallisten yhteisöjen kanssa, kun perinteisempi kontrollikeskeinen toimintamalli on painottunut rikollisuuteen liittyvien ongelmien identifiointiin.

Kun poliisi toimii yksilötasolla, on usein kyse perinteisestä korjaavasta työstä tai kontrollitoimista. Nuori esimerkiksi haetaan työpajalta poliisilaitokselle tutkintaa varten. Tavoiteltu yhteistyömuoto pajojen ja poliisin välillä ovat tilanteet, joissa poliisi asiantuntemuksellaan konsultoi pajahenkilöstöä ja tapaa nuoria. Perinteisen laillisuuskasvatuksen sijaan poliisi on halunnut tarjota nuorille vapaamuotoisissa keskusteluissaan yleisempää laillisuustietoutta. Jutustelemalla on välitetty informaatiota säädöksistä ja niiden soveltamisesta ja rikkomuksista. Aina viranomaisten tai vastaavien tahojen ei suinkaan edellytetä saapuvan työpajalle, vaan pajanuorille on voitu järjestää perehtymisvierailuja kontrollia harjoittaviin viranomaistahoihin, kuten poliisilaitokselle.

Yhtenä poliisin roolina on ollut, että he voivat toimia työpajan tai vastaavan yksikön henkilöstön tai tietyn projektiryhmän tukihenkilönä. Kaikissa tilanteissa pajalle saapuminen on osoitus nuorille siitä, että poliisi toimii yhteistyössä pajan henkilökunnan kanssa.

Työpaja on aina nuorten säilytyspaikka muiden opettamisesta ja kasvattamisesta huolehtivien yhteiskunnan instituutioiden tapaan. Näin pajat ovat osa yhteiskunnan kurinpitokoneistoa. Vaikka tätä puolta eivät palvelujen tuottajat eikä poliisi halua painottaa, työpajat ovat aina myös konkreettista häiriökäyttäytymisen ja rikollisuuden torjuntaa sosiaalisesti haasteellisten nuorten kanssa työskenneltäessä. Rikkomuksia pystytään vähentämään vaikeuttamalla ja estämällä tilaisuuksia niihin. Päivä- ja viikkorytmin myötä työpajat osallistavat nuoria myönteisen tekemisen pariin ja osaltaan estävät näin päihteiden käyttöä ja rikollista toimintaa. Korvaus tehdystä työstä, positiiviset kokemukset ja sosiaaliset kuviot voivat vaikuttaa toivotulla tavalla

nuoren kehitykseen. Ideaalissa tilanteessa ja hyvänä käytäntönä pajat ja vastaavat yksiköt tuottavat toisaalta kollektiivisia pidäkkeitä epäsosiaaliselle käyttäytymiselle, toisaalta tarjoavat nuorille ylläpitäviä toimia normien mukaisesti.

Nuoriso-ongelman tuttu haaste on ollut pyrkimys pitää nuoret pois kadulta. Tähän työpajakin ovat osaltaan olleet vastaus. Nyttemmin on huolestuttu etäviestinnän, virtuaalisten katujen kielteisistä sosiaalisista vaikutuksista eritoten nuorten elämässä. Esimerkiksi vakavaan nettiriippuvuuteen on liitetty häiriökäyttäytymisen uhka – jonka seuraukset voisivat lopulta kaatua poliisin korjattaviksi. Tällöinkin yhteisöllisille, verkostoituneille ja tietoyhteiskunnan taitoja ja osaamista levittäville tai sille rakentuville pajoille saattaisi olla kysyntää.

Poliisille työpajat on yksi yhteistyötaho ennalta estävässä ja ehkäisevässä työssä. Poliisi on puolestaan yksi työpajojen noin puolesta kymmenestä sidosryhmätahosta. Työpajatoiminnassa poliisin lisäksi tyypillisiä yhteistyötahoja ovat olleet sosiaali- ja terveystoimi, koulutoimi, nuorisotoimi ja kriminaalihuoltolaitos, paikoin esimerkiksi seurakunta tai vapaaehtoisjärjestöt.

Ennalta ehkäisevän työn mukaisesti poliisi on toiminut huume- ja päihdetyön asiantuntijana ja kouluttajana pajojen henkilökunnalle. Ennakkoon nuorten käyttäytymiseen on pyritty vaikuttamaan ennalta estävän ja ehkäisevän työn avulla, joita termejä on käytetty jokseenkin rinnasteisina. Kun poliisi on mukana viranomaisverkostossa, se saa tietoa siitä, millaista palvelutarjontaa nuorille on saatavilla ja minne nuoria voidaan sijoittaa. Poliisi ei aktiivisesti itse esitä sidosryhmätyöskentelyä, sillä niukoilla resursseilla toimivana viranomaisena poliisi joutuu huolehtimaan ensi sijassa omasta perustehtävästään. Perusteluja ja arvostusta ennalta ehkäisevän työn tekemiselle poliisin on usein haettava omassakin työyhteisössään. Työpajojen näkökulmasta poliisi on yhteistyökumppanina toiminut tehokkaasti ja tavoitteisiin sitoutuen. Kumppanuuden poliisin kanssa on arveltu tuottavan lisäarvoa myös muille osallistuville sidosryhmille.

Rajojen ylittäminen on ollut tietoinen pyrkimys asiantuntijuuden laajentamiseksi uusille alueille, tyypillisesti luomalla kontakteja toisiin asiantuntijakulttuureihin. Paikallisesti nuorisokysymystä, esimerkiksi työpajojen yhteydessä voidaan käsitellä yhteistyössä eri viranomais- ja toimijatahojen kesken, kun seudullinen yhteistyö puolestaan voi todentua esimerkiksi yhteisinä työpajahankkeina.

Turvallisuus-kysymykset eivät yleensä ole tulleet ongelmiksi työpajojen sijoittamisten yhteydessä. Pajat on mielletty kuntalaisia palveleviksi toimipisteiksi, jotka usein sijoittuvat vielä asuinalueiden ulkopuolelle. Näin naapurusto on suhtautunut yleensä myönteisesti pajatoimintaan. Tosin paikoin ”ei meidän naapureiksi” -liikehdintää on kuitenkin saattanut esiintyä.

Poliisin työskentely pajatoiminnan yhteydessä vaihtelee intensiivisyydeltään (vrt. kuvio). Kun poliisin työ perinteisesti on ollut korjaavaa työtä, esimerkiksi rikosten selvittämistä, on nyttemmin mukana myös toimintaa, jolla on pyritty ennakkoon estämään lainvastainen toiminta. Sosiaalitoimen omaksuneen terminologian tapaan voidaan puhua varhaisesta puuttumisesta. Varhaisella puuttumisella on viitattu ideaan, jossa asiakasta pyritään auttamaan ja tukemaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Poliisin kannalta varhainen puuttuminen kytkeytyisi nuoriin, joilla olisi jo ongelmia, ja näin he olisivat perinteisen poliisityöskentelyn eli korjaavan toiminnan kohde. Onnistunut varhainen puuttuminen edellyttänee laajaa verkostoitumista, hyviä vuorovaikutustaitoja sekä eri toimintakulttuurien tuntemusta. Ennalta estävän työn tuloksellisuutta arvioitaessa odotetaan sen näkyvän paikallisesti.

Strategiatasolla poliisin tekemän ennalta estävän työn painopiste on kuitenkin viranomaisyhteistyössä ja tiedon levittämisessä nuorten parissa työskenteleville henkilöille eli työskennellään pääosin aikuisten, ei useinkaan nuorten itsensä kanssa.

... ennalta estävä --- ennalta ehkäisevä --- varhainen puuttuminen --- korjaava työ...

Kuvio: Ulkopuolisen tahon, osin myös poliisin, vaikuttamistyön muodot työpajatoiminnan piirissä.

Nuoret on haluttu siirtää ongelmakulttuurista työpajakulttuuriin. Tämä on palvelutt haasteellisimpien nuorten kannalta kahta tehtävää, yhtäältä on kyse elinikäisten valmiuksien hankkimisesta työelämää varten, toisaalta tilapäisestä sijoittamisesta tyypillisesti opinto- tai työtilaan. Poliisin kannalta työpaja on nuorille kasvun paikka, uusi mahdollisuus kehittää itsestä huolehtimisen välineistöä. Uusia valmiuksia nuorille voisivat olla väkivaltaisen käyttäytymisen hallinta tai perinteisempi, joskin opetusaiheena ajankohtainen, liikenneturvallisuus ja -käyttäytyminen.

Toimintaan sitoutuneiden nuorten odotetaan johdattelevan ongelmallisempia nuoria kehityksessään toivottuun myönteiseen suuntaan. Samalla poliisi tarjoaa pajanuorille yhden aikuismallin. Eduksi on, että arvio poliiseista ja heidän imagostaan on nähty varsin myönteiseksi. Tämä on etu kaikissa tilanteissa, joissa poliisi on nuorten kanssa tekemisissä.

Tulevaisuudessa tilallisesti hajautetut pajat voisivat olla taustatahoja ja sähköisille yhteyksille ja etäviestinnälle rakentuvia yhteisöjä. Työpajojen kautta nuoria ohjattaisiin työpaikoille. Pajan rooliksi jäisi näissä tilanteissa jonkinlaisen koordinaattorin rooli ja välittävän tilan tarjoaminen. Hyötynä olisi paitsi henkilökohtainen ohjaus valmennettavalle opiskelijalle, myös se, että näin vältettäisiin riski, että työpajasta muotoutuisi rikollisen tai muutoin ongelmallisen

käyttäytymisen pesäke. Nuorten arkisten voimavarojen varaan tukeutuisivat puolestaan tietämuspajat, jotka hakisivat luovasti ratkaisuja nykyhaasteisiin.

Ulkomaalaisryhmien osuuden kasvaessa voivat työpajat toimia eräänlaisena suodattimena eri ryhmien integroimiseksi yhteiskuntaan. Yksi visio on, että työpajojen paikallinen rooli on enenevästi ns. vaikeiden nuorten paikka, jolloin yhteys poliisiyhteistyöhön saattaisi pajojen osalta vahvistua entisestään. Paine sijoittaa poikia - ja tyttöjä - työpajoihin saattaa muuttua nopeastikin yhteiskunnallisen kehityksen myötä. Näihin muutoksiin voidaan pyrkiä varautumaan myös pajatoiminnassa.

Varmaa on, että muutoksia, vaaroja ja haasteita, kuten myös ratkaisuja on syytä tarkastella ja seurata nuorten elämänmuotojen ja nuorisokulttuurin kehityksen osalta ei vain paikallisena ilmiönä vaan myös kansainvälisesti. Näin voidaan pyrkiä ennakoimaan nopeasti rantautuvia nuorten arkeen linkittyviä ilmiöitä eritoten turvallisuudenhallinnan ja uhkien ehkäisyn näkökulmasta. Keinojen keskittyessä yhteisöjen kehittämiseen sekä työpajatyypillisellä toiminnalla että poliisitoimella on omat, osin toisiaan sivuavat, roolinsa.

Uusissakin tilanteissa työpajat voidaan nähdä positiivisen liittymisen mahdollisuutena. Nuoria kannattaa tietoisesti kiinnittää joihinkin sosiaalisiin yhteyksiin ja samalla tukea tällaisten rakenteiden olemassaoloa. Tällöin pajat ovat auttamisverkoston osa ja tila, joka toimii yhteistyössä myös kontrolliverkoston kanssa.

Kirjallisuus

Cantell, T. & Pedersen, P. (1992). Modernity, Postmodernity and Ethics – An Interview with Zygmunt Bauman. *Telos*, 25, No 93, Fall 1992:3, 133-144.

Castells, Manuel (2000). *The Information Age: Economy, Society and Culture. Volume I. The Rise of the Network Society.* Blackwell, Oxford.

Giroux, Henry A. & McLaren, Peter (2001). *Kriittinen pedagogiikka*, (toim.) Tapio Aittola & Juha Suoranta. Suom. Jyrki Vainonen. Vastapaino, Tampere.

Graham, John & Bennett, Trevor & Scheinin, Mikael (1998). Rikoksentsorjunnan strategioita Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 156. Helsinki.

Hakkarainen, Kai & Lonka, Kirsti & Lipponen, Lasse (2005). *Tutkiva oppiminen. Järki, tunteet ja kulttuuri oppimisen sytyttäjänä.* WSOY, Porvoo.

Hautamäki, Antti & Lehtonen, Tommi & Sihvola, Juha & Tuomi, Ilkka & Vaaranen, Heli & Veijola, Soile (2005). *Yhteisöllisyyden paluu.* Gaudeamus, Helsinki.

Hirschi, Travis (1969). *Causes of Delinquency.* University of California Press, Berkeley & Los Angeles.

Kopomaa, Timo & Meltti, Tero (2005) (toim.). *Kaupunkisosaalityötä paikantamassa.* Palmenia, Helsinki.

Kopomaa, Timo (2005). *Naapuruussuvaitsevuus. Tuetun asumisen ja palvelutoiminnan yhteys lähiympäristöön, asukasvaikuttamiseen ja kaupunkisuunnitteluun.* Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2005:2.

Korander, Timo & Soini-Rajanummi, Seppo (2002) (toim.). *Kaheksalta koskarille – samantien sakot. Tampereen nollatoleranssikokeilu 1999-2000: historiallinen konteksti, vastaanotto ja vaikuttavuus.* Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 13. Helsinki.

Korander, Timo (1999). *Turvallisuus- ja lähipoliisistrategioiden sudenkuoppia kriminologian katoilla.* Teoksessa *Lähipoliisi lähestymistapana*, (toim.) Hannu Kiehelä & Sirpa Virta. Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjat 4, 227-309.

- Kuoppala, Mikko & Virtanen, Petri (2000). Kadonneiden aarteiden metsästys. Suomalaisten nuorten työpajojen käytännöt. Opetusministeriö, Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan julkaisusarja. Nro 2000/8.
- Laakso, Kirsti (2001). Tekemisen meininkiä elämään. Nuorten työpajatoiminnan arviointia. Jyväskylän opetussosiaalikeskuksen julkaisusarja 2001/3.
- Laitinen, Ahti (2003) (toim.). Rikollisuus ja kaupunkiturvallisuus. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Rikos- ja prosessioikeuden sarja A N:o 30. Turku.
- Laitinen, Ahti & Nyholm, Marja-Liisa (1995). Luvaton nuoruus. Painatuskeskus, Helsinki.
- Lyon, David (2003) (toim.). Surveillance as Social Sorting. Privacy, risk and digital discrimination. Routledge, London.
- Lyon, David (2001). Surveillance society. Monitoring everyday life. Open University Press, Buckingham.
- Malinen, Jyrki (2004a). Onko työpajatoiminta nuorisotyötä? Nuorisotyö 3/2004, 32-33.
- Malinen, Jyrki (2004b). Starttitoimintaa Kuopion seudun malliin. Nuorisotyö 6/2004, 21-24.
- Merton, R. K. (1957). Social Theory and Social Structure. Revised edition. Glencoe.
- Munro, A. & Höök K. & Benyon, D. (1999) (toim.). Social Navigation of Information Space. Springer, Berlin.
- Mäenpää, Toivo (1991) (toim.). Laillisuuskasvatuksen käsikirja. Oy Alko Ab, Alkoholipoliittinen suunnittelu. Turku.
- Nyqvist, Leo (1994). Nuorten elämäntyyli ja rikollisuus. Teoksessa Elinympäristö, elämäntapa ja rikollisuus, (toim.) Ahti Laitinen & Leo Nyqvist & Jukka Paaso. Sisäasiainministeriö, poliisiosasto, Poliisin oppikirjasarja, Helsinki.
- Opetusministeriö (2004). Nuorten työpajatoiminnan vakinaistaminen. Nuorten työpajatyöryhmän esitys. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:37. Helsinki.

Pöyry, Mika & Tuohimaa, Tuomo (2003). Näpistyksiin syyllistyneiden lasten rikosuran seuranta. Poliisiammattikorkeakoulu. Poliisipäälylystön tutkinto nro 5:2000-2003.

Salmi, Venla (2004). Varhaisnuorten normirikkomukset – ongelma vai osa nuoruutta? Helsinkiläisten 12-13-vuotiaiden kielletyn ja rikollisen toiminnan laajuus, piirteitä ja merkityksiä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 40. Helsinki.

Siurala, Lasse (1994). Nuoriso-ongelmat modernisaatioperspektiivistä. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1994:3. Helsinki.

Säljö, Roger (2004). Oppimiskäytännöt. Sosiokulttuurinen näkökulma. WSOY, Helsinki.

Takkunen, Ulla-Maija & Takkunen, Heikki & Heikkuri, Martti (2003). Työpajanuoret ja heidän toimintansa päämäärät, teoksessa Tekemisen paikka: työpajojen nuoret ja heidän valmennustarpeensa, (toim.) Heikki Takkunen. Balanssi Akatemia. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry.

Turkki, Teppo (2005). Kahdeksan pilven takaa. Japanin murros ja uusi nousu. Edita, Helsinki.

Valtakunnallisen työpajayhdistyksen julkaisut (2003 – 2005).

Vilén, Marika & Leppämäki, Päivi & Ekström, Leena (2002). Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveystalalla. WSOY, Helsinki.

Virta, Sirpa (1998). Poliisi ja turvayhteiskunta. Lähipoliisi turvallisuusstrategiana. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 1/1998. Helsinki.

Yhdyskuntasuunnittelu (2002). Henri Lefebvre (teemanumero), 2002:3-4.

Liitteet

Liite 1. Tutkimusaineistot

Asiantuntijahaastattelut. Avoimiin teemahaastatteluihin osallistui yhteensä 18 henkeä. Poliisin edustajia heistä oli 8 henkilöä. Loput haastatelluista oli työpajatoiminnan tuntijoita.

Aineistonkeruussa edettiin ns. lumipallomenetelmää hyväksikäyttäen eli edellistä haastateltavaa pyydettiin nimeämään muita mahdollisia haastateltaviksi soveltuvia henkilöitä. Tutkimuskysymyksiä ja -teemoja tarkennettiin haastattelujen edetessä.

Haastattelut tehtiin puhelimitse, poikkeuksena pari tilannetta, joissa toisessa haastateltava tavattiin työpaikalla, toinen haastattelu tapahtui sähköpostitse. Haastattelutilanteet kestivät parista kymmenestä minuutista puoleentoista tuntiin. Keskimäärin haastattelut kestivät hieman yli puolituntia. Haastattelut äänitettiin levykkeille, joilta ne litteroitiin analyysiä varten. Haastatteluaineisto purettiin tekstiksi siltä osin kuin keskustelu nähtiin merkitykselliseksi tutkimuskysymysten kannalta (valikoitu litterointi).

Liite 2. Haastattelujen teemat

- * Mitä kautta olet ollut tekemisissä nuorten työpajatoiminnan kanssa?
Mikä on taustayhteisösi, asemasi ja toimintasi siinä?
Millaisia kokemuksia sinulla on työpajatoiminnasta?
- * Poliisin näkökulmasta työpajojen tehtäviä lienevät estää ongelmien syntyä, tarjota vaihtoehtoinen paikka ja toiminta, kehittää nuorten taitoja, ohjata ja järjestää seurantaa?
- * Laillisuuskasvatus on liitetty työpajoihin, entä muut liittymät esimerkiksi turvallisuuskysymykset?
- * Mitä seurauksia toiminnalla on turvallisuussuunnittelun kannalta, kun konkreettisesti vaikutetaan nuorten päivittäiseen ajankäyttöön ja tilallisiin käytäntöihin? Miten koettu turvattomuus tai rikollisuus ovat yhteydessä työpajatoimintaan vai ovatko?
- * Mihin saadut havainnot työpajatoiminnan vaikutuksista perustuvat? Onko dokumentteja, lehtikirjoittelua, tilastoja?
- * Miten työpajat ovat sijoittuneet alueille? Miten pajatoiminnan erot näyttäytyvät verrattaessa kaupunkiyhdyskuntia ja maaseututaajamia keskenään?
Onko pajan koolla merkitystä poliisitoiminnan kannalta?
- * Millaisiin nuorten ongelmiin pajatoiminta mielestäsi parhaiten pureutuu ja keille se parhaiten soveltuu?
- * Keitä ovat poliisin näkökulmasta ns. haasteelliset nuoret?
Onko pajatoiminnassa heidän kohdallaan kyse poikkeavuuden kontrollista?
- * Millaista viranomaisyhteistyötä olet kaivannut liittyen työpajatoimintaan ja sen vaikutuksiin tai vaikuttavuuteen alueella?
- * Milloin ja missä työpajatoiminta on ollut menestyksellistä?
- * Millaista on ollut ennalta estävän työn arvostus?
- * Millaisena näet työpajatoiminnan kehityksen tulevaisuudessa oman työsi kannalta?

Liite 3. Haastatellut asiantuntijat, heidän taustayhteisönsä ja haastattelun ajankohta paikkakunnittain

Hamina, Ari Taavitsainen, vanhempi konstaapeli, lähipoliisi, 20.6.2005.

Helsinki, Jari Salmi, ylikonstaapeli, nuorisopoliisi, Helsingin poliisilaitos, 27.5.2005.

Helsinki, Saira Aho-Mantila, toiminnanjohtaja, Valtakunnallinen työpajayhdistys ry, 19.5.2005.

Helsinki, Janne Marniemi, koulutuspäällikkö, Valtakunnallinen työpajayhdistys ry, Balanssi Akatemia, 30.5.2005.

Imatra, Kirsi Kärkäs-Vaittinen, vastaava yksilövalmentaja, Intoa työstä ry, 17.6.2005.

Kaarina, Pia Pälijärvi, projektipäällikkö, Nuoret pajamestarit, (sähköpostihaastattelu) 6.6.2005.

Kangasala, Pasi Malhonen, perhekodin-lastensuojelulaitoksen vetäjä, 7.6.2005.

Kuopio, Kari Hilpinen, projektinvetäjä, Nuorten työpajat, Kuopion kaupunki, Vapaa-ajan keskus, 19.5.2005.

Lempäälä, Heikki Takkunen, projektisuunnittelija, Lempäälän monitoimikeskus, 13.6.2005.

Mynämäki, Esa Koskinen, poliisi, Vakka-Suomen kihlakunnan virasto, 29.6.2005.

Oulu, Tuula Lehmusvuori, nuorisotoimen tarkastaja, Läänin hallitus, 19.5.2005.

Pori, Juha Joutsenlahti, huumeyksikön päällikkö, Porin kihlakunnan poliisilaitos, 14.6.2005.

Raah, Antero Aulakoski, komisario, Raahen kihlakunnan poliisilaitos, 23.5.2005.

Seinäjoki, Esko Vaismaa, toimitusjohtaja, Kaks'kättä Oy, 14.6.2005.

Suomussalmi, Pekka Piippo, ylikonstaapeli, Suomussalmen kihlakunnan poliisilaitos, 24.5.2005.

Tampere, Markku Kuoppamäki, ylikonstaapeli, lähipoliisi, Hervanta, Tampereen kihlakunnan poliisilaitos, 6.6.2005.

Tampere, Erkki Sipilä, tuotantopäällikkö, Silta-valmennusyhdistys ry, 20.6.2005.

Turku, Janne Aro-Heinilä, ylikonstaapeli, Turun kihlakunnan poliisilaitos, 3.6.2005.